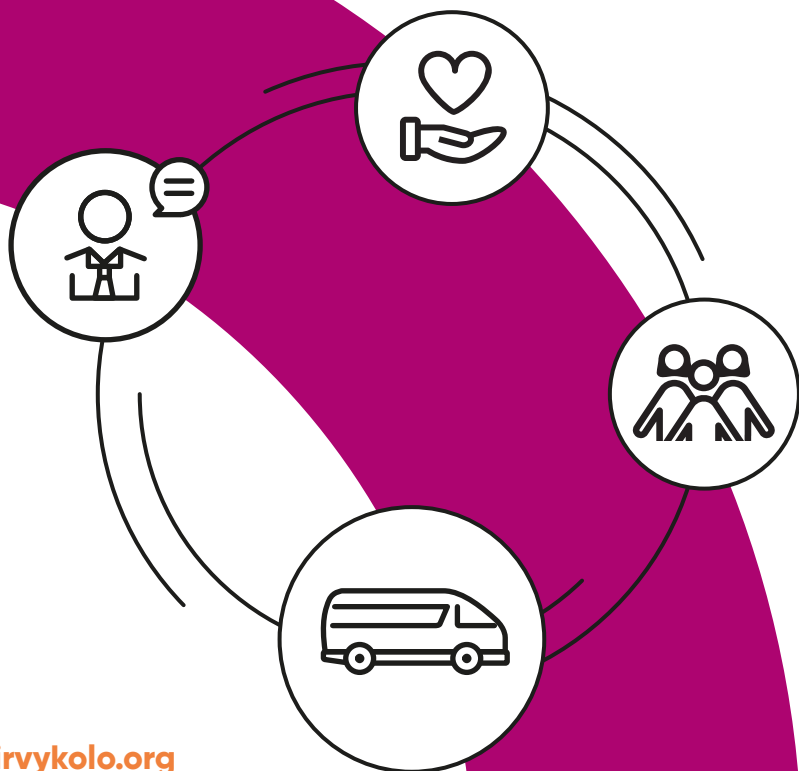

МОБІЛЬНА БРИГАДА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА:

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ

**МОБІЛЬНА БРИГАДА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ
ДОПОМОГИ ПОСТРАЖДАЛИМ ВІД
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА:**

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ І
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ

Автори-упорядники:

Т. В. Журавель, кандидатка педагогічних наук, виконавча директорка Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»

О.В. Ковальова, кандидатка юридичних наук, старша наукова співробітниця, професорка кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ

О. О. Кочемировська, кандидатка психологічних наук, радниця з питань запобігання і протидії гендерно зумовленому насильству (ГЗН), національна координаторка сабкластеру з питань ГЗН Фонду ООН у галузі народонаселення

О.М. Мельниченко, директорка Києво-Святошинського районного центру соціальних служб для сімей, дітей та молоді

Ю. І. Пилипас, консультантка Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»

Н.М. Прокопенко, координаторка з розвитку послуг для постраждалих від гендерно зумовленого та домашнього насильства, Фонд ООН у галузі народонаселення

К.В. Пуха, кандидатка педагогічних наук, координаторка проектів Всеукраїнського громадського центру «Волонтер»

В.В. Янковець, координаторка проектів Всеукраїнського громадського центру «Волонтер». Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства: особливості створення і забезпечення роботи

М74 Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства: особливості створення і забезпечення роботи. Метод. посіб./за заг. ред. Кочемировська О.О. - К.: ФОП Клименко, 2020. – 80 с.

ISBN 978-966-2717-40-2

Ця публікація підготовлена за фінансової підтримки Посольства Великої Британії в Україні в рамках програми «Комплексний підхід до вирішення проблеми насильства щодо жінок та дівчат в Україні», яка здійснюється Фондом ООН в галузі народонаселення (UNFPA) у співпраці з Міністерством соціальної політики України. Матеріали, висновки та рекомендації, викладені в цій публікації, можуть не відображати офіційну позицію Уряду Великої Британії, UNFPA та Уряду України.

The publication was prepared with financial support of the British Embassy in Ukraine under the programme «Integrated Response to End Gender-Based Violence against Vulnerable Women and Adolescent Girls in Ukraine» implemented by UNFPA, the United Nations Population Fund, in cooperation with the Ministry of Social Policy of Ukraine. The findings, conclusions and recommendations in this publication do not necessarily reflect the official position of the Government of the United Kingdom, UNFPA and the Government of Ukraine.

ЗМІСТ

1. СТРУКТУРА ТА ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТИ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ	5
1.1. ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ МБ (ВИЗНАЧЕННЯ, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ)	5
1.2. СКЛАД МОБІЛЬНОЇ БРИГАДИ: ПЕРСОНАЛ І ЙОГО КВАЛІФІКАЦІЯ	10
1.3. НЕОБХІДНЕ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛЬНОЇ БРИГАДИ	11
1.4. МІЖВІДОМЧА СПІВПРАЦЯ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ	13
2. ОСОБЛИВОСТІ ТА ФОРМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ У РОБОТІ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ	17
2.1. АЛГОРИТМ НАДАННЯ ПОСЛУГ МОБІЛЬНИМИ БРИГАДАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ	17
2.1.1. Звернення або виявлення випадку	17
2.1.2. Реагування на випадок та діагностика (оцінювання) психологічного стану постраждалої особи, оцінювання ризиків продовження чи повторного вчинення щодо неї насильства	19
2.1.3. Надання соціально-психологічної допомоги відповідно до потреб постраждалої особи	22
2.1.4. Складання плану заходів щодо безпеки постраждалих осіб	29
2.1.5. Направлення (скерування) до інших суб'єктів надання допомоги	30
2.1.6. Моніторинг і оцінка результатів роботи	32
2.2. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ Й МОНИТОРИНГУ ПОСЛУГ МОБІЛЬНИХ БРИГАД	33
3. ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ ГРОМАДИ В МОБІЛЬНИХ БРИГАДАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ	35
3.1. ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПОТРЕБ ГРОМАДИ У ПОСЛУГАХ, ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ	35
3.2. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ПОТРЕБ ГРОМАДИ У МОБІЛЬНИХ БРИГАДАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ	45

3.3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МОБІЛЬНИХ БРИГАД
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ..... 49

4. ДОДАТКИ..... 52

ПОВІДОМЛЕННЯ/ІНФОРМАЦІЯ ПРО СІМ'Ю/ОСОБУ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ
У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ (НАКАЗ МІНСОЦПОЛІТИКИ
№1005 ВІД 13.07.18)..... 53

ФОРМА ПЕРВИННОГО ОЦІНЮВАННЯ ВИПАДКУ ДОМАШНЬОГО
НАСИЛЬСТВА ТА / АБО НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ..... 55

ЖУРНАЛ РЕЄСТРАЦІЇ ФАКТІВ ВІЯВЛЕННЯ (ЗВЕРНЕННЯ) ПРО
ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАСИЛЬСТВА ЗА
ОЗНАКОЮ СТАТІ..... 67

ЖУРНАЛ ОБЛІКУ ЗВЕРНЕНЬ І ПОВІДОМЛЕНЬ СТОСОВНО ДІТЕЙ,
ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ, У
ТОМУ ЧИСЛІ ТАКИХ, ЩО МОЖУТЬ ЗАГРОЖУВАТИ ЇХ ЖИТТЮ ТА
ЗДОРОВ'Ю 68

ПЛАН ЗАХОДІВ ЩОДО БЕЗПЕКИ ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ ВІД
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА / АБО НАСИЛЬСТВА ЗА
ОЗНАКОЮ СТАТІ..... 69

ПРИКЛАД ПЛАНУ ЗАХОДІВ ЩОДО БЕЗПЕКИ ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ
ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА / АБО НАСИЛЬСТВА ЗА
ОЗНАКОЮ СТАТІ..... 71

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА З ПОСТРАЖДАЛОЮ ВІД НАСИЛЬСТВА
ОСОБОЮ 74

ГРУПОВА РОБОТА ІЗ ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД НАСИЛЬСТВА
ОСОБАМИ..... 77

1. СТРУКТУРА ТА ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ РОБОТИ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

У 2015 році Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні спільно з імплементаційним партнером МБФ «Українська фундація громадського здоров'я» за підтримки Міністерства соціальної політики України виступили з ініціативою щодо створення мобільних бригад соціально-психологічної допомоги постраждалим від ґендерно зумовленого, зокрема домашнього, насильства. Зазначена ініціатива розпочалася в межах проекту «Посилення гуманітарної відповіді на потреби найбільш вразливих категорій жінок та дівчат-підлітків в умовах збройного конфлікту на сході України: зміцнення міжвідомчої системи попередження та подолання ґендерно-обумовленого насильства та забезпечення доступу до послуг з охорони репродуктивного здоров'я».

Створення мобільних бригад розпочалося з вивчення потреб, можливостей і ресурсів громад, обґрунтування основних критеріїв, за якими обиралися пілотні міста й райони. Загалом за весь період реалізації проекту було створено 54 мобільні бригади соціально-психологічної допомоги. На кінець 2019 року функціонувало 49 мобільних бригад у 12 областях України.

Одна мобільна бригада виявляє в середньому 40 первинних випадків насильства на місяць і працює з ними, за рік обслуговує в середньому 480 осіб. Окрім іншого, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги надають послуги в денному форматі.

Упродовж чотирьох років мобільні бригади допомогли у більш ніж півсотні тисяч випадків насильства щодо жінок.

1.1. ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРАСТИКИ МОБІЛЬНОЇ БРИГАДИ: ВИЗНАЧЕННЯ, ЗАВДАННЯ, ФУНКЦІЇ

Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги (далі – мобільна бригада) – це спеціально утворене об'єднання спеціалістів (практичного психолога, соціального працівника), які надають екстрену та планову соціально-психологічну допомогу постраждалим (у т.ч. особам до 18 років) від домашнього насильства

й насильства за ознакою статі шляхом безпосереднього втручання й перенаправлення (за потреби) до інших фахівців.

Надання послуг здійснюється під час виїздів на випадки в спеціально організованому транспорті або в спеціально відведеному/адаптованому приміщенні на базі суб'єктів взаємодії, які здійснюють заходи у сфері запобігання й протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі.

Мобільна бригада є однією із спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.

Мобільна бригада утворюється для надання соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, зокрема соціальних послуг:

- консультування;
- кризового й екстреного втручання;
- соціальної профілактики відповідно до їх потреб.

Питання про надання соціальних послуг постраждалим особам регулюються установчими документами, відповідно до стандартів надання соціальних послуг постраждалим особам, які затверджуються Міністерством соціальної політики.

Найголовніша перевага такої бригади полягає у її мобільності. За рахунок ефективного й швидкого реагування послуга наближається до постраждалої особи, що дає можливість вчасно виявити випадок насильства, надати соціально-психологічну допомогу тим, хто її потребує, і скерувати до інших служб, якщо у цьому є необхідність.

Мобільна бригада забезпечує виїзд у складі не менше двох фахівців у малодоступні населені пункти, віддалені райони міст, у тому числі в сільську місцевість, у компактні поселення внутрішньо переміщених осіб, територія яких закріплена за мобільною бригадою.

Бригади утворюються на підставі типових положень про окремі види спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, затверджених Кабінетом Міністрів України. Наприклад, мобільна бригада діє на підставі положення, яке розробляється на основі **Типового Положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього**

наси́льства та/або наси́льства за ознакою статі, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 654 і затверджується її засновником, тобто центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або іншою загальною або спеціалізованою службою підтримки постраждалих осіб, при якій утворена мобільна бригада.

Положення про мобільну бригаду повинно містити:

- порядок роботи мобільної бригади;
- протокол безпеки роботи працівників мобільної бригади;
- форму первинного оцінювання випадку домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі;
- план заходів щодо безпеки постраждалої особи за формами, визначеними Мінсоцполітики.

Наказом засновника мобільної бригади одночасно визначається склад мобільної бригади, зокрема керівник.

Основними завданнями мобільної бригади є:

- надання психологічної допомоги постраждалим особам;
- реагування на повідомлення про випадки насильства й надання не пізніше ніж протягом однієї доби соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, які потребують термінової допомоги, зокрема шляхом кризового й екстреного втручання;
- інформування постраждалих осіб про послуги (медичні, соціальні, психологічні, юридичні тощо), які можна отримати для подолання наслідків насильства, і про надавачів таких послуг, зокрема про інші загальні або спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- роз'яснення постраждалим особам їхніх прав, визначених законом, можливостей отримання допомоги від суб'єктів і доцільності отримання такої допомоги;
- провадження інформаційно-просвітницької діяльності (у тому числі розповсюдження серед населення відповідних інформаційних матеріалів) щодо форм, проявів і наслідків насильства, формування нетерпимого ставлення громадян до цих явищ, а також щодо заходів у сфері запобігання й протидії насильству.

У системі надання соціально-психологічної допомоги постраждалим від домашнього насильства мобільні бригади здійснюють такі **основні функції**:

- (1) **Виявлення** випадків насильства;
- (2) **Екстрене реагування** на випадки насильства;
- (3) Безпосереднє **надання послуг** (наприклад, кризове психологічне консультування);
- (4) **Переадресація** постраждалих осіб для отримання спеціальних послуг, зокрема, медичної допомоги, правозахисних послуг, послуг по забезпеченню безпеки постраждалої особи та ін.
- (5) **Збір даних** і аналіз інформації.

До суб'єктів, які можуть отримати допомогу від мобільних бригад, належать:

- особи, які постраждали або мають ризик постраждати від насильства;
- особи, які вчинили насильство.

До категорій осіб обох суб'єктів можуть належати:

- дорослі жінки й чоловіки;
- діти (малолітні й неповнолітні);
- люди похилого віку;
- особи з особливими потребами й ті, які мають інвалідність.

Головні принципи, на засадах яких мобільні бригади провадять свою діяльність:

- **ДОСТУПНІСТЬ**

Цей принцип означає, що послуги, які надаються мобільними бригадами, мають бути досяжними для різних верств населення незалежно від їхніх особливостей і місця проживання/перебування.

Мобільна бригада організовує свою діяльність у приміщеннях, спеціально обладнаних і пристосованих для обслуговування в них осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, відповідно до державних будівельних норм і стандартів. За потреби і з урахуванням категорії отримувачів допомоги аналогічно облаштовується територія, прилегла до приміщень мобільних бригад, призначених для надання послуг.

Інформація надається у спеціальних листівках, буклетах, брошурах, за потреби – із застосуванням рельєфно-крапкового шрифту (шрифту Брайля) для отримувачів допомоги, які не бачать, але читають за допомогою цього шрифту.

Інформація постраждалим із числа осіб з інвалідністю, з інтелектуальними та сенсорними розладами надається мовою, доступною для їх читання й розуміння, а також у доступних для них форматах.

- **АДРЕСНІСТЬ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД**

Представники мобільних бригад застосовують індивідуальний підхід (з урахуванням фізичного і психічного стану отримувача допомоги, віку, статі й особливостей, зумовлених інвалідністю) та з повагою ставляться до особи, раси, національності, культури, релігії. Представники мобільних бригад роз'яснюють постраждалим обставини й наслідки прийняття рішень з питань, які стосуються їхньої життєдіяльності.

- **ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ, ЗАКОННІСТЬ**

Отримувачі допомоги мають бути поінформовані про свої права, обов'язки, а також про державні й громадські організації, до повноважень яких належить забезпечення захисту прав людини.

Представники мобільних бригад провадять свою діяльність із дотриманням етичних норм та правил, із повагою до отримувачів допомоги та з недопущенням негуманних і дискримінаційних дій щодо них.

Постраждалим з числа осіб з інвалідністю та маломобільних груп/їхнім законним представникам (за наявності) / їхнім членам сім'ї надається інформація про порядок оскарження дій представників мобільних бригад, про права та обов'язки отримувача допомоги від мобільних бригад.

- **КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ**

Представники мобільних бригад і маломобільних груп вживають заходів для захисту персональних даних, відповідно до вимог Законів України «Про інформацію», «Про захист персональних даних», «Про психіатричну допомогу», конфіденційності інформації про постраждалих від насильства осіб з інвалідності та їхніх законних представників;

Отримувачі допомоги / їхні законні представники (за наявності)/ члени їхньої сім'ї обов'язково ознайомлюються із заходами щодо дотримання принципу конфіденційності.

Представники мобільних бригад і маломобільних груп інформують осіб з інвалідністю, що постраждали від насильства / їхніх законних представників / їхніх членів сім'ї щодо нерозголошення отриманої ними конфіденційної інформації.

1.2. СКЛАД МОБІЛЬНОЇ БРИГАДИ: ПЕРСОНАЛ І ЙОГО КВАЛІФІКАЦІЯ

Мобільна бригада складається з фахівців у галузі психології й соціальної роботи (психолог, фахівець соціальної роботи), які пройшли відповідне навчання з питань надання соціально-психологічної допомоги постраждалим від насильства.

Таку бригаду можна створити з числа штатних працівників засновника або із фахівців різних суб'єктів як залучених спеціалістів. Враховуючи специфіку надання соціально-психологічної допомоги й роботу з жертвами насильства, варто не перевантажувати діючих фахівців додатковими функціями, а розширити штат працівників на кількість членів мобільної бригади.

Чисельність членів мобільної бригади може становити як три спеціалісти (психологи і фахівці із соціальної роботи), так і дві особи (один фахівець у сфері психології й один у сфері соціальної роботи). Такий склад обумовлений необхідністю надавати під час виїзду соціально-психологічну допомогу декільком постраждалим від насильства одночасно, а також заради безпеки спеціалістів, якщо присутній кривдник.

Мобільна бригада не може створюватися і складатися з одного спеціаліста. В складі бригади має бути щонайменше дві особи (відповідно до п.12. Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 654).

Один із членів мобільної бригади виконує функцію керівника мобільної бригади і відповідає за організацію виїздів і за надання допомоги постраждалим.

Основні завдання керівника мобільної бригади:

- організація й координація роботи мобільної бригади;
- складання графіка планових виїздів і надання консультацій мобільною бригадою;
- контроль за дотриманням виїздів і за наданням соціально-психологічних послуг постраждалим особам;
- організація й забезпечення екстрених виїздів не пізніше ніж через три години з моменту отримання повідомлення про постраждалих осіб, які потребують термінової допомоги на місці випадку, або звернення постраждалої особи у разі вчинення насильства;
- контроль ефективності надання допомоги постраждалим особам;
- планування, координація й забезпечення ефективної взаємодії мобільної бригади з іншими суб'єктами;
- планування, координація й забезпечення супервізії мобільної бригади.

Пересування мобільної бригади може забезпечувати водій з числа штатних працівників засновника (за наявності). Якщо водій і авто у засновника відсутні, можна залучати водія на цивільно-правових засадах для надання послуг по організації й логістично-адміністративному забезпеченню виїздів.

Склад мобільної бригади, локація (місце її постійного розташування), територія охоплення, на яку поширюється діяльність мобільної бригади, затверджуються рішенням або наказом засновника. У цьому ж документі визначається керівник бригади.

Щодо змісту діяльності фахівців бригад, то під час роботи з постраждалими вони надають соціально-психологічну допомогу, забезпечуючи мінімально необхідний обсяг послуг (див. розділ 2 цього посібника).

1.3. НЕОБХІДНЕ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОБІЛЬНОЇ БРИГАДИ

Мобільні бригади створюються за рахунок коштів державного і місцевих бюджетів, коштів підприємств, установ, організацій, професійних спілок, добровільних внесків юридичних і фізичних осіб, інших джерел, не заборонених законодавством, наприклад, за рахунок реалізації проектів, грантів.

Для для ефективної роботи мобільної бригади потрібне відповідне матеріально-технічне забезпечення, перелік якого зазначено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1.

ОСНОВНЕ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ПОТРІБНЕ ДЛЯ РОБОТИ ОДНІЇ МОБІЛЬНОЇ БРИГАДИ

№	Перелік матеріально-технічного забезпечення	Кількість
1.	SIM-карта оператора 1	1 шт.
2.	SIM-карта оператора 2	1 шт.
3.	Мобільний інтернет	1 шт.
4.	Телефон	2 шт.
5.	Роутер	1 шт.
6.	Планшет	1 шт.
7.	Ноутбук	1 шт.
8.	Авто	1 шт.
9.	Паливо	від потреби
9.	Форма для працівників	3 шт.
10.	Сейф	1 шт.
11.	Канцелярське забезпечення	від потреби

Забезпечення телефонним зв'язком дає можливість громаді мати прямий зв'язок із мобільною бригадою, а постраждалій від насильства особі отримати послуги й консультації по телефону. Вибір оператора визначається моніторингом попиту на тій території, де створена мобільна бригада. Два різні оператори телефонного зв'язку дають більше можливостей отримувати інформацію про випадки насильства, а також для інформування й консультування телефоном. Телефонна консультація може тривати певний час, тому, щоб можна було зв'язатися з мобільною бригадою, мають функціонувати два номери різних операторів на двох телефонних апаратах.

Уніформа є своєрідним атрибутом для підвищення рівня довіри постраждалих: вона допомагає ідентифікувати фахівців і фахівчинь мобільних бригад і знизити настороженість клієнтів.

Для фіксування випадків і проведення оцінювання ризиків безпосередньо під час виїзду використовується планшет, що дає можливість оперативно заповнювати звітні форми, бази, надсилати інформацію й повідомляти уповноважену особу і суб'єктів взаємодії.

Додатково місце локації мобільної бригади має бути оснащено сейфом, де зберігається вся конфіденційна інформація, документи, інформовані згоди тощо.

Соціально-психологічна допомога може надаватися постраждалим від насильства у форматі телефонної розмови за місцем локації мобільної бригади, а також під час виїздів. Для організації роботи мобільної бригади на виїзді знадобляться відповідні ресурси: автомобільний транспорт, пальне.

Вартість матеріально-технічного забезпечення мобільної бригади підраховується на підставі актуальних цін на необхідні ресурси під час створення мобільної бригади, а також переглядаються при змінах у ціноутворенні.

1.4. МІЖВІДОМЧА СПІВПРАЦЯ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ

Одним із дієвих інструментів налагодження системи виявлення випадків домашнього насильства й реагування на них є створення мобільних бригад соціально-психологічної допомоги й забезпечення їх функціонування. Такі бригади відносять до суб'єктів надання соціально-психологічних послуг.

Метою діяльності мобільних бригад є надання соціально-психологічної допомоги постраждалим особам, зокрема соціальних послуг консультування, кризового й екстреного втручання, соціальної профілактики відповідно до потреб.

Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги забезпечує взаємозв'язок між усіма суб'єктами міжвідомчої взаємодії.

Співпраця мобільної бригади з іншими суб'єктами взаємодії здійснюється шляхом:

- залучення представників суб'єктів до виїзду мобільної бригади й надання соціально-психологічної допомоги постраждалій особі;
- переадресація постраждалих осіб до інших суб'єктів для отримання додаткових послуг і допомоги відповідно до повноважень суб'єктів та індивідуальних потреб постраждалих осіб;
- взаємного інформування суб'єктів про виявлені випадки насильства.

Взаємне інформування про виявлені факти домашнього насильства має здійснюватися не пізніше однієї доби за допомогою телефонного зв'язку, електронної пошти та з дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

Мобільні бригади соціально-психологічної допомоги, як і інші суб'єкти запобігання й протидії домашньому насильству, інформують інших суб'єктів лише за наявності *добровільної поінформованої згоди постраждалої особи*. Така згода *не вимагається* у випадках:

- вчинення насильства стосовно дітей та недієздатних осіб,
- виявлення актів насильства кримінального характеру, обґрунтовану підозру щодо вчинення яких підтверджено за результатами оцінки ризиків.

Координує міжвідомчу співпрацю мобільної бригади соціально-психологічної допомоги з іншими суб'єктами надання послуг керівник мобільної бригади.

**ВИТЯГ ІЗ ПОСТАНОВИ КМУ №658 ВІД 22.08.2018 ЩОДО
ОСОБЛИВОСТЕЙ ВЗАЄМОДІЇ МОБІЛЬНИХ БРИГАД
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ З ІНШИМИ
СУБ'ЄКТАМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ У РАЗІ ЗВЕРНЕННЯ ОСОБИ ТА/
АБО ЇЇ ЗАКОННОГО ПРЕДСТАВНИКА У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ВЧИНЕННЯМ
СТОСОВНО НЕЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА АБО НАСИЛЬСТВА
ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ**

Постраждала особа	Кого інформувати/залучати/до кого направляти	Строки
Повнолітня дієздатна	Уповноважений підрозділ органу Національної поліції (інформування)	Не пізніше однієї доби
Дитина	Уповноважений підрозділ органу Національної поліції (ювенальна превенція) Служба у справах дітей (інформування)	Не пізніше однієї доби
Недієздатна особа чи особа, цивільна дієздатність якої обмежена	Уповноважена особа (координатор) (інформування)	Не пізніше однієї доби
З тілесними ушкодженнями кримінального характеру (вогнепальними, колотими, різаними, рубаними ранами, забиттям), що могли виникнути внаслідок вчинення насильства	Заклад охорони здоров'я (інформування)	Невідкладно
Має порушення слуху	Фахівці, які володіють українською жестовою мовою, або перекладачі жестової мови (залучення)	Не встановлено
Потребує безоплатної правової допомоги й може відвідати центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги самостійно	Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги (видача направлення постраждалій особі)	Не встановлено
Потребує безоплатної правової допомоги, але не може відвідати центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги самостійно	Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги (інформування)	Не встановлено

Засади, на яких ґрунтується діяльність усіх суб'єктів, у тому числі мобільних бригад соціально-психологічної допомоги:

- гарантування постраждалим особам безпеки й основоположних прав і свобод людини й громадянина, зокрема права на життя, свободу й особисту недоторканність, на повагу до приватного й сімейного життя, на справедливий суд, на правову допомогу, з урахуванням практики Європейського суду з прав людини;
- належна увага до факту насильства під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі;
- врахування непропорційного впливу насильства на жінок і чоловіків, дітей і дорослих, дотримання принципу забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі;
- визнання суспільної небезпеки насильства й забезпечення нетерпимого ставлення до будь-яких його проявів;
- повага й неупереджене небайдуже ставлення до постраждалих осіб з боку суб'єктів, забезпечення пріоритетності прав, законних інтересів і безпеки постраждалих осіб під час здійснення заходів у сфері запобігання й протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі;
- конфіденційність інформації про постраждалих осіб та осіб, які повідомили про вчинення насильства;
- добровільність отримання допомоги постраждалими особами, крім дітей та недієздатних осіб;
- врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку;
- недопущення дискримінації за будь-якою ознакою під час реалізації заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі;
- ефективна взаємодія суб'єктів із громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями, засобами масової інформації, з іншими зацікавленими юридичними і фізичними особами.

2. ОСОБЛИВОСТІ Й ФОРМИ НАДАННЯ ПОСЛУГ У ДІЯЛЬНОСТІ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

2.1. АЛГОРИТМ НАДАННЯ ПОСЛУГ МОБІЛЬНИМИ БРИГАДАМИ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Алгоритм надання послуг МБ складається з таких етапів:

- звернення або виявлення випадку;
- реагування на випадок і діагностика (оцінювання) психологічного стану постраждалої особи, оцінювання ризиків продовження чи повторного вчинення насильства;
- надання соціально-психологічної допомоги відповідно до потреб;
- складання плану заходів забезпечення безпеки постраждалих осіб;
- за потреби переадресація до інших суб'єктів надання допомоги;
- моніторинг і оцінка результатів роботи.

2.1.1. Звернення або виявлення випадку

Першим етапом реагування на насильство є розпізнавання/виявлення постраждалої особи й визначення причин ініціювання втручання.

Інформація про випадок насильства до мобільної бригади може надходити з таких основних джерел:

1. *самозвернення постраждалої особи* (постраждала особа самостійно звертається до мобільної бригади по допомогу в телефонному режимі або за місцем локації/розміщення мобільної бригади);
2. *повідомлення від уповноваженої особи або суб'єктів взаємодії*, які здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі

(поліція, ЦСССДМ, ССД, медичні заклади, управління/відділи соціального захисту населення, та ін.);

3. *повідомлення від сусідів, родичів, знайомих, колеґ тощо.*

Виявлена на цьому етапі інформація (факти) фіксується протягом доби у формах документування, відповідно до чинного законодавства:

- Повідомлення/інформація про сім'ю/особу, яка перебуває в складних життєвих обставинах (Наказ Мінсоцполітики №1005 від 13.07.18, Додаток 1),
- Проект Форми первинного оцінювання випадку домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі (заповнюється окремо на кожну постраждалу особу; див. у додатках, стор 55).

Розділи:

I. Інформація про особу-заявника, яка постраждала від насильства (далі – ймовірно постраждала особа),

II. Оцінювання типу випадку вчинення насильства, Додаток 1 до проекту Форми первинного оцінювання випадку домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (розділ II) Стан ймовірно постраждалої особи на момент відвідування.

Ця форма не була затверджена і є тільки прикладом можливої Форми первинного оцінювання випадку домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі.

- Журнал реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Додаток 5 до Постанови Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 №658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі» (див. у додатках, стор 61).
- Журнал обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їхньому життю. Додаток 1 до Постанови Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 №800 «Деякі питання соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі таких, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю» (див. у додатках, стор 68).

2.1.2. Реагування на випадок і діагностика (оцінювання) психологічного стану постраждалої особи, оцінювання ризиків продовження чи повторного вчинення насильства

Після отримання інформації головною умовою організації роботи мобільної бригади є чітке планування діяльності. З огляду на можливість екстреного реагування, потрібно спершу з'ясувати в кожному випадку насильства, як саме й коли необхідно надати послугу.

Інформація про випадок насильства уточнюється за допомогою первинного оцінювання випадку домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі й оцінювання ризиків продовження чи повторного вчинення насильства (див. додатки, стор. 55).

Оцінка випадку домашнього насильства відбувається як при першому зверненні постраждалої особи, так і під час планового або екстреного виїзду, не пізніше ніж протягом трьох робочих днів з моменту повідомлення.

Оцінивши отриману інформацію, члени мобільної бригади організують або екстрений, або плановий виїзд у спеціально організованому транспорті, наданому або орендованому засновником, відповідно до графіків виїздів.

За результатами оцінювання, випадки можуть поділятися за рівнями небезпеки.

Екстрений випадок із високим рівнем небезпеки¹:

- терміново, протягом доби, повідомляють поліцію, уповноважену особу;
- надають екстрену психологічну допомогу;
- за потреби транспортують постраждалу особу до безпечного місця, притулку тощо;
- інформують постраждалу особу про її права й про можливості отримання послуг суб'єктів взаємодії.

Складний випадок із середнім рівнем небезпеки:

- інформують постраждалу особу про її права;

1. Оцінюється фізичний та психоемоційний стан ймовірно постраждалої особи на момент відвідування. Ризик завжди вважається високим, якщо наявні ознаки кримінального правопорушення.

- отримують від постраждалої особи поінформовану згоду на отримання послуг і на інформування інших суб'єктів;
- у випадку отримання поінформованої згоди протягом доби інформують поліцію/уповноважену особу;
- спільно з постражданою особою розробляють план безпеки, надають індивідуальні соціально-психологічні послуги, перенаправляють до інших суб'єктів, залучають до групових форм роботи.

Середній за складністю випадок із низьким рівнем небезпеки:

- інформують постраждалу особу про її права, про можливості отримання допомоги,
- розробляють план безпеки,
- надають індивідуальні соціально-психологічні послуги,
- протягом доби інформують уповноважену особу,
- перенаправляють до інших суб'єктів,
- залучають до групових форм роботи.

Отож, при отриманні повідомлення про загрозу життю і здоров'ю особи або про насильство щодо дитини/дітей негайно інформується відповідний орган внутрішніх справ (телефонна лінія 102).

Якщо повідомлення про випадок насильства надійшло до мобільної бригади від правоохоронних органів або від державних установ, фахівці мобільної бригади здійснюють виїзд в сім'ю спільно із спеціалістами відповідної структури.

Екстрений виїзд

Це екстрене реагування, **не пізніше ніж через три години з моменту отримання повідомлення**, і надання в найкоротші терміни соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства і/або насильства за ознакою статі й потребують термінової допомоги.

Екстрений виїзд здійснюється у випадках насильства до особи, яка потребує термінової допомоги, тільки в населені пункти, територія яких закріплена за мобільною бригадою.

Якщо випадок насильства стався в нічний або неробочий час і до працівника мобільної бригади надійшов виклик, то керівник мобільної бригади може організувати перенаправлення випадку до органів поліції, попередньо отримавши згоду постраждалої особи.

Плановий виїзд

Планові виїзди на випадки насильства формуються у графіку виїздів за умови, що соціально-психологічну допомогу вже надано або в телефонному форматі, або під час попереднього виїзду, і ситуація не потребує екстреного втручання спеціалістів.

Виїзд мобільної бригади соціально-психологічної допомоги на випадок насильства в запланованому порядку здійснюється відповідно до графіка виїздів, який складається, планується і узгоджується із засновником мобільної бригади заздалегідь.

Мобільна бригада може надавати послуги за місцем проживання особи (за її згодою), на базі закладів/установ/організацій, у місцях компактного проживання внутрішньо переміщених осіб, безпосередньо в автомобілі за наявності відповідних умов і з урахуванням Протоколу безпеки (документ, який визначає правила й вимоги щодо забезпечення безпечних умов роботи для працівників мобільної бригади). Проект Протоколу безпеки, Додаток 1-3 до Проекту **Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі, що розміщені на сайті Міністерства соціальної політики України**².

Під час планового виїзду мобільна бригада може проводити вторинну й третинну профілактику насильства з метою інформування населення щодо насильства й виявлення постраждалих від насильства для надання їм соціально-психологічної допомоги.

Мобільна бригада співпрацює з усіма суб'єктами, відповідно до порядку взаємодії суб'єктів, які здійснюють заходи у сфері запобігання й протидії домашньому насильству та/або насильству за ознакою статі, і може залучати їх до виїздів.

Особливості виїзду

Під час візиту фахівці мобільної бригади:

- прождовжують збір інформації за стандартизованою формою;

2. <https://www.msp.gov.ua/projects/308/>

- оцінюють потреби, вивчають пріоритети, сильні сторони постраждалої особи/осіб та ускладнення, з якими вона стикається;

Для розуміння соціальних, сімейних і особистих умов, які впливають на ситуацію постраждалої особи, потрібна коректна й повна оцінка потенційних/існуючих факторів ризику, потреб і ресурсів. Види насильства, стосунки з членами сім'ї, соціальна інтеграція постраждалої особи, механізм розуміння і вирішення проблем постраждалою особою, економічні наслідки – усі ці фактори необхідно оцінити під час проведення бесіди, спостереження, опитування, проведення діагностичних методик тощо.

- надають екстрену психологічну допомогу потерпілій особі для стабілізації її психоемоційного стану, зменшення гострих симптомів дистресу й відновлення незалежного функціонування;

Оцінювання психологічного стану постраждалої особи й ризиків продовження чи повторного вчинення насильства допоможе спеціалісту визначити, стан постраждалої особи, потребу в госпіталізації чи в кризовому втручанні, потребу в послугах притулку. Первинна діагностика дає можливість визначити, чи потребує постраждала особа виїзду мобільної бригади в екстреному форматі, чи зможе отримати послуги на місці локації мобільної бригади.

- проводять бесіду з дітьми, якщо вони є в родині;
- проводять бесіду з кривдником (за можливістю);
- проводять бесіду з іншими членами родини, із сусідами (за потреби);

Якщо виявлене насильство по відношенню до дитини, то мобільна бригада повідомляє про випадок насильства відповідну службу в справах дітей та уповноважені підрозділи органів Національної поліції України вродовж однієї доби. Додатково мобільна бригада рекомендує законним представникам дитини самостійно звернутися до відповідних органів опіки й піклування, до служб у справах дітей, до уповноважених підрозділів органів Національної поліції України.

Окрім випадків із наявністю ушкоджень кримінального характеру, обов'язковим є отримання згоди постраждалої особи на послуги мобільної бригади й інформованої згоди постраждалої особи або її законного представника для інформування й переадресації до інших надавачів послуг (приклад див. у додатках, стор. 64).

Під час надання допомоги в будь-який момент може з'явитися необхідність повторно оцінювати ризик заподіяння шкоди постраждалій особі. Оцінюючи ризик заподіяння постраждалій особі шкоди, необхідно заповнити або доповнити новими фактами форми документування.

Інформація фіксується у формах документування, згідно з чинним законодавством.

За потреби працівники мобільної бригади, використовуючи спеціальну форму, залучають для здійснення оцінки потреб сім'ї/особи, що опинилася у складних життєвих обставинах, працівників центру соціальних служб і/або фахівців із соціальної роботи.

2.1.3. Надання соціально-психологічної допомоги відповідно до потреб постраждалої особи

Соціально-психологічна допомога може здійснюватися шляхом надання таких послуг:

Соціальні послуги (переважно, але не вичерпно):

Кризове й екстрене втручання³

Кризове й екстрене втручання здійснюється для негайного усунення наслідків насильства або для їх мінімізації. Таким втручанням можуть бути виклик екстреної медичної допомоги, виклик уповноваженого підрозділу органу Національної поліції, направлення та/або транспортування до притулку для постраждалих осіб, до центру медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб тощо.

3. Державний стандарт соціальної послуги кризового та екстреного втручання // Наказ Міністерства соціальної політики України від 01.07.2016 № 716 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0990-16>

Кризова ситуація – це травматичні події чи обставини, з яких людина не може вийти, не змінивши їх. Кількість можливих варіантів зміни таких обставин, як правило, незначна, будь-яка спроба трансформувати обставини звичними способами може спричинити погіршення ситуації, звуження вікна можливостей і це більшу обмеженість дій.

Соціальна послуга кризового й екстреного втручання полягає в забезпеченні якісної, оперативної, короткотривалої допомоги, захисту й підтримки особам, які переживають кризову ситуацію, у тому числі насильство в сім'ї, не можуть самостійно сформувати ефективні способи реагування на кризову ситуацію й адаптації до неї, а також в організації і вжитті заходів для її усунення, мінімізації або подолання.

Кризове та екстрене втручання може мати форми телефонного консультування, виїзду, а також роботи на базі стаціонарного розміщення мобільної бригади у індивідуальній та груповій формі.

Консультування⁴

Для мінімізації ризиків повторного насильства, а також для створення можливостей уникнути насильства в майбутньому і для якісного планування консультування осіб, які зазнали насильства, може здійснюватися на базі місця локації мобільної бригади.

Найчастіше це дистанційне, індивідуальне й кризове консультування.

Дистанційне консультування – заочне консультування, здійснюване суб'єктом, який на запит отримувачів надає соціальну послугу за допомогою технічних засобів (телефонне, онлайн консультування), що за потреби забезпечує анонімність отримувача соціальної послуги.

Індивідуальне консультування – персональне консультування отримувача соціальної послуги, спрямоване на допомогу в подоланні складних життєвих обставин, на мобілізацію ресурсів і потенціалу для запобігання виникненню таких обставин у майбутньому.

Кризове консультування – консультування, що застосовується за необхідності надання отримувачам соціальної послуги, які перебувають у стані кризи, термінової допомоги. Таке консультування охоплює емоційну підтримку й увагу до переживань; допомога в усвідомленні впливу кризової ситуації на інші сфери життя; розширення свідомості й підвищення психологічної

4. Державний стандарт соціальної послуги консультування // Наказ Міністерства соціальної політики України від 02.07.2015 № 678 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0866-15>

компетентності; зміну ставлення до проблеми (від „глухого кута” до „вибору рішення”); підвищення стресової й кризової толерантності й відповідальності отримувача; засвоєння нових моделей поведінки.

Інформування⁵

Надання інформації:

- про явище насильства, зокрема домашнє й насильство за ознакою статі, про його ознаки й наслідки;
- про послуги (медичні, соціальні, психологічні, юридичні тощо), які постраждали особи можуть отримати для подолання наслідків насильства, та про надавачів таких послуг, зокрема про інші загальні або спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- про права постраждалих осіб, визначені законом, про можливості отримати допомогу від суб'єктів і про доцільність її отримання тощо;
- про найближчі лікувальні заклади, які мають медичні набори для термінової постконтактної профілактики ВІЛ/СНІДу, інфекцій, що передаються статевим шляхом, і про можливість отримати постконтактну профілактику протягом 72 годин з моменту небажаного та/або незахищеного сексуального контакту (за потреби).

Така інформація надається постраждалій особі, коли мобільна бригада має підстави вважати, що відбувся небажаний та / або незахищений сексуальний контакт, або коли особа заявляє, що такий контакт відбувся. Чим швидше постраждала особа звернеться по допомогу до медичного закладу, тим більше шансів, що профілактика буде успішною. Недискримінаційний підхід, чутливість до психологічного стану постраждалої особи і конфіденційність під час надання допомоги є особливою вимогою, яка допоможе запобігти подальшому травмуванню й повторній віктимізації постраждалих. Недотримання цієї вимоги надавачами соціальних послуг може призвести до серйозних, інколи до фатальних, наслідків, таких як самогубство жінки через стигматизацію і суспільний осуд.

Також може здійснюватися інформування кривдника про можливість за власним бажанням пройти програму для кривдників.

5. Державний стандарт послуги станом на січень 2020 ще не був затверджений.

Інформування кривдника стає можливим, якщо під час візиту членів мобільної бригади кривдник перебуває в приміщенні. У такому випадку потрібно подбати про власну безпеку і про безпеку постраждалої особи, оцінити ризики можливої агресії з боку кривдника і рівень його здатності (готовності) сприймати інформацію. Надалі важливо розповісти кривднику про спеціальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство, і запропонувати участь у програмі для кривдників. Зараз працює затверджена Міністерством соціальної політики Комплексна Програма корекційної роботи з чоловіками, які вчиняють насильство або належать до групи ризику щодо його вчинення. Ця програма може проводитися за добровільної згоди кривдника на базі Центрів соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, центрів соціально-психологічної допомоги, громадських організацій.

Кривдник також має бути поінформованим, що при передачі справи до суду його можуть зобов'язати судовим рішенням пройти програму для кривдників строком від трьох місяців до одного року. У такому випадку непроходження програми для кривдників тягнутиме за собою відповідальність.

Соціальна профілактика⁶

Послуга соціальної профілактики – спрямований на попередження, обмеження та зупинення негативних соціальних і особистісних (поведінкових) явищ та їх наслідків комплекс заходів, що здійснюються суб'єктом, який надає соціальні послуги. Такий комплекс заходів реалізується в соціальному середовищі за допомогою різних інструментів впливу соціального, юридичного, педагогічного і психологічного характеру.

Під час виїздів і на базі стаціонарного місця локації мобільної бригади можна проводити вторинну й третинну профілактику насильства – інформувати населення про насильство й про виявлення постраждалих від насильства для надання їм соціально-психологічної допомоги.

Психологічні послуги (зокрема послуги психокорекції та реабілітації)

Наслідки насильства можуть бути віддаленими й мати суттєвий

6. Державний стандарт соціальної послуги профілактики // Наказ Міністерства соціальної політики України від 10.09.2015 № 912 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1155-15>

вплив на самопочуття і добробут постраждалої особи, тому дуже важливо мотивувати її пройти програму психологічної реабілітації.

Працівники мобільних бригад можуть перенаправляти клієнтів до установ і організацій, які впроваджують таку програму (притулки для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, громадські організації).

Також психокорекційна й реабілітаційна підтримка (як індивідуальна, так і групова робота) з дорослими особами може проводитись на базі місця локації мобільної бригади соціально-психологічної допомоги. Як правило, така робота передбачає 12-18 зустрічей тривалістю 2-3 години.

Міністерством соціальної політики України рекомендована до використання розроблена за підтримки МГО «Право на здоров'я» комплексна програма корекційно-реабілітаційної роботи з дівчатами (14-18 років) і жінками, які пережили насильство або належать до груп ризику⁶.

Особливості індивідуальної і групової роботи з потерпілими особами представлено в додатках (стор 74, стор 77).

Під час надання послуг працівники мають:

а) Постійно пересвідчуватися в безпеці та захищеності постраждалих і їхніх родичів, осіб, які стали свідками / очевидцями інциденту(-тів), а також фахівців, залучених до збору інформації. При будь-якому втручанні особлива увага має приділятися безпеці постраждалих осіб та їхніх дітей. Це означає, по-перше, що надавачі послуг мають утримуватися від будь-яких дій, навіть із найкращих міркувань, які можуть створити для постраждалої особи ситуацію, пов'язану з ризиком подальшого насильства. Необхідно створити безпечне й дбайливе оточення. За потреби слід супроводити постраждалу особу до інших надавачів послуг.

Окрім того, надавачі послуг мають сприяти оцінці потенційних ризиків для безпеки постраждалої особи й розробці відповідного плану безпеки.

7. Програму можна завантажити за посиланням: https://www.msp.gov.ua/files/Behaviour%20Change%20Program%20for%20Girls%20and%20Women_UFPH.pdf

б) Створити умови забезпечення недоторканності особистого життя для осіб, постраждалих від насильства. Необхідно забезпечити захист конфіденційності персональних даних постраждалих і свідків / очевидців. Кожна особа має право на недоторканість приватного життя, і це, зокрема, покладає на надавача послуг зобов'язання зберігати конфіденційність персональних даних. На стадії втручання до постраждалої особи можуть мати доступ лише фахівці, які керують випадком насильства, за винятком ситуації, коли постраждалу особу за її/його проханням супроводжує інша особа.

Постраждалі особи, перш ніж погодитися на отримання послуг, мають бути впевнені, що такі послуги будуть надані конфіденційно. Почуття провини, сором і соціальна стигматизація, які часто супроводжують випадки насильства (особливо в невеликих населених пунктах), підкреслюють конфіденційний характер ситуації і необхідність формування почуття довіри постраждалих до надавача послуг. Надавачі послуг мають обговорювати випадки насильства з іншими надавачами послуг тільки за остаточної потреби. Усі письмові відомості про постраждалих осіб мають зберігатися в надійно захищених місцях.

При згоді постраждалої особи отримувати послугу соціального супроводу працівники мобільної бригади передають випадок до центру соціальних служб за місцезнаходженням постраждалої особи, до фахівця із соціальної роботи, до іншого надавача соціальних послуг.

Надання соціально-психологічної допомоги може бути як одноразовим, так і здійснюватися тривалий час – до трьох календарних місяців за кожним зверненням.

Надання послуг особі припиняється при досягненні найкращого результату, при зміні потреб/ бажань постраждалої особи, при відмові від отримання послуг, при зміні місця проживання постраждалої особи, після смерті постраждалої особи тощо.

2.1.4. Складання плану заходів щодо безпеки постраждалих осіб

Якщо в сім'ї виявлено насильство, фахівцям мобільної бригади соціально-психологічної допомоги під час бесіди необхідно:

- пояснити постраждалій особі, що вона має ризик втратити здоров'я, якщо насильство продовжуватиметься;
- якщо в сім'ї є діти, пояснити, що є ризик погіршення фізичного і психічного здоров'я дітей, їхнього благополуччя;
- запитати, чи є у постраждалих осіб інше безпечне місце для проживання (перебування), розповісти про можливість влаштуватися в притулок для тимчасового проживання, якщо є така потреба;
- пояснити постраждалим, що законодавство України захищає тих, хто потерпає від домашнього насильства; розповісти про можливість отримати захист у поліції, а також психологічну, юридичну, соціальну допомогу в центрі соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді за місцем проживання;
- порадити постраждалій особі пройти необхідне медичне обстеження; якщо сталося сексуальне насильство, то зробити тести на наявність інфекцій, що передаються статевим шляхом, і на ВІЛ;
- допомогти постраждалій особі скласти план дій на випадок виникнення небезпеки – так званий «План безпеки» (Додатки 69 та 71).

Якщо кривдник і потерпіла особа продовжуватимуть проживати разом, фахівцю мобільної бригади варто ще раз наголосити на існуванні **ризиків для життя потерпілої особи**. Під час бесіди необхідно звернути увагу потерпілої на аспекти, наявність кожного з яких збільшує ризик летальності у випадках домашнього насильства:

- Чи робив кривдник спроби задушити?
- Чи вчиняв кривдник невдалі спроби суїциду?
- Чи вбивав кривдник домашніх тварин?
- Чи має кривдник доступ до зброї?
- Чи має кривдник досвід застосування зброї проти людей?
- Чи входить кривдник у «божевільний» стан?

- Чи погрожував кривдник убивством?
- Чи хтось із близьких кривдника покінчив життя самогубством?
- Чи вчиняв кривдник насильство щодо дітей?
- Чи скоював раніше жорстоке насильство щодо будь-кого?
- Чи має кривдник потребу здійснення постійної влади й контролю?
- Чи вживає кривдник важкі наркотики?
- Чи має кривдник потребу завдавати біль і ображати інших?

Чим більше відповідей «так», тим вищою є загроза для життя потерпілої особи.

Додаткові фактори, які можуть збільшити загрозу для життя:

- Сепарація (наприклад, коли жінка, яка перейшла жити в притулок чи переховується від кривдника, розпочала судову справу про розлучення, про поділ майна, про визначення місця проживання дитини а ін.).
- Конфлікт через місце проживання дитини.
- Серйозні майнові спори.

Важливо обговорити з постраждалою особою основні дії в ситуації насильства й потурбуватися, щоб план безпеки не потрапив на очі кривднику.

2.1.5. Направлення (скерування) до інших суб'єктів надання допомоги

Враховуючи індивідуальні потреби постраждалої особи й ситуацію насильства, для надання комплексної або специфічної допомоги постраждалим відповідно до їхніх потреб здійснюється направлення/скерування особи до партнерських структур, готових надати допомогу. За потреби мобільна бригада перенаправляє постраждалу особу за додатковою юридичною, медичною, чи соціальною послугою до поліції, до закладів охорони здоров'я, до служби у справах дітей, до управлінь праці та соціального захисту населення, до притулків, до центрів первинної правової допомоги, які працюють у межах наданих їм повноважень і відповідно до чинного законодавства.

1. Направлення постраждалої особи до інших суб'єктів взаємодії здійснюється за результатами оцінки потреб.
2. Постраждала особа має право отримати потрібну допомогу за місцем звернення, але лише в межах компетенції суб'єкта взаємодії, який інформує про можливості отримання допомоги в інших суб'єктів.
3. Якщо постраждала особа потребує послуг іншої служби підтримки, кожного разу, коли буде виявлено ризик або випадок насильства, працівники мобільної бригади мають забезпечити доступ до усіх наявних служб підтримки з урахуванням п'яти стандартних кроків направлення:

Крок I. Інформація. Постраждалу особу необхідно проінформувати про можливість направлення для отримання послуг.

Крок II. Поінформована згода. Перед здійсненням будь-якого з кроків направлення необхідно отримати поінформовану згоду на інформування суб'єктів (відповідно до Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі). Поінформована згода дається в письмовій формі – використовується розроблена типова форма: Додаток 2 до проекту Форми первинного оцінювання випадку домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (розділ II) «Добровільна поінформована згода постраждалої особи».

Повнолітня дієздатна постраждала особа має право обирати, до яких установ вона буде перенаправлена, і просити обмежити інформацію, яка буде передана іншим суб'єктам та / або надавачам послуг.

Крок III. Повна інформація для прийняття рішення. Направлення слід здійснювати відповідно до вибору постраждалої особи й тільки після надання повної й точної інформації про надавачів послуг за схемою «трьох запитань»:

ХТО – яка установа/організація надає послуги постраждалим особам; постраждалій особі необхідно повідомити контактну інформацію спеціаліста (ім'я, номер телефону), із яким можна зв'язатися, щоб скористатися цією послугою;

ЩО – яку допомогу постраждала особа може отримати від конкретного надавача послуг, у тому числі надається інформація про витрати, пов'язані з отриманням відповідних послуг;

ДЕ – точне розташування (точна адреса) і час роботи місця надання послуги.

Крок IV. Безпосереднє направлення. Щоб уникнути ситуації, коли

постраждалій особі необхідно повторно розповісти про свою історію й відповісти на схожі питання, знову повертаючись до ситуації насильства, направлення слід супроводжувати телефонною розмовою з іншим надавачем послуг. На цьому етапі важливо заохочувати самостійність постраждалої особи, надаючи можливість самостійно обрати надавача послуг. Бажано знайти можливість супроводити постраждалу особу до обраного надавача послуг.

Крок V. Документування. Щоб при направленні постраждалих була забезпечена належна взаємодія, між організаціями-надавачами послуг необхідно укласти договір соціального партнерства і додаткову угоду про направлення, а також використовувати форму Направлення сім'ї/особи для отримання соціальних послуг, відповідно до наказу Міністерства соціальної політики від 13 липня 2018 року №1005 «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах».

Виконання цих рекомендацій дозволить працівникам мобільної бригади забезпечити здійснення заходів для запобігання й протидії домашньому насильству: виявляти факти домашнього насильства, надавати допомогу і захист постраждалим особам, сприяти визнанню суспільної небезпеки насильства і привертати до кожного випадку домашнього насильства належну увагу.

Робота з постраждалими особами вимагає емоційного напруження, а отже несе ризики емоційного й професійного вигорання.

2.1.6. Моніторинг і оцінка результатів роботи

Моніторинг процесу виконання плану підтримки й надання послуг. Фахівці мобільної бригади постійно аналізують стан виконання поставлених завдань, відповідність своїх дій інтересам сім'ї, отримують зворотній зв'язок від спеціалістів інших закладів, організацій та установ, до яких були направлені постраждалі.

Оцінювання результатів, «закриття» випадку. Завершення роботи по кожному випадку відбувається при досягненні запланованої мети або при відмові постраждалої особи від подальшого отримання послуг мобільної бригади.

2.2. РЕКОМЕНДОВАНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ СПРАВАМИ Й МОНІТОРИНГУ ПОСЛУГ МОБІЛЬНИХ БРИГАД

При виявленні випадків домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі й при роботі з таким випадком представники мобільних бригад мають використовувати інструменти, що допомагають фіксувати й аналізувати обставини й стан постраждалої особи, а також відслідковувати динаміку розвитку ситуації й перебіг надання допомоги.

Одержані факти й інформація про надані послуги фіксуються у формах документування, відповідно до чинного законодавства:

1. Повідомлення/інформація про сім'ю/особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах (Наказ Мінсоцполітики №1005 від 13.07.18, стор 53).
2. Форма первинного оцінювання випадку домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі (заповнюється окремо на кожну постраждалу особу (стор 55). Форма складається з таких розділів:
  - Інформація про особу, яка заявляє, що постраждала від насильства (далі - ймовірно постраждала особа);
  - Форма «Оцінювання типу випадку вчинення насильства»;
  - Стан ймовірно постраждалої особи на момент відвідування;
  - Добровільна поінформована згода постраждалої особи.
3. Журнал реєстрації фактів виявлення (звернення) про вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі (Додаток 5 до Порядку по постанові № 658, стор 61).
4. Журнал обліку звернень і повідомлень стосовно дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі в таких, які можуть загрожувати їхньому життю. (Додаток 1 до Порядку по постанові № 800, стор 68).
5. Соціальна картка сім'ї/особи, відповідно до наказу Міністерства соціальної політики від 13 липня 2018 року № 1005 «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах».

Перенаправлення. Щоб забезпечити взаємодію при перенаправленні постраждалих, між організаціями-надавачами

послуг необхідно укласти договір соціального партнерства й додаткову угоду про перенаправлення, а також використовувати форму Направлення сім'ї/особи для отримання соціальних послуг, відповідно до наказу Міністерства соціальної політики від 13 липня 2018 року №1005 «Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах».

3. ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБ ГРОМАДИ У МОБІЛЬНИХ БРИГАДАХ СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

3.1. ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ПОТРЕБ ГРОМАДИ У ПОСЛУГАХ, КЛЮЧОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ

«Глобальна програма ООН щодо життєво важливих послуг для жінок та дівчат, які зазнали насильства» описує загальний підхід і визначає базові послуги, які надаються постраждалим. На основі цього документа й Узагальнених стандартів надання послуг був розроблений Пакет базових послуг (Essential Service Package, ESP), який враховує узгоджені висновки Комісії зі становища жінок про ліквідацію та попередження всіх форм насильства по відношенню до жінок і дівчат (2013).

Пакет базових послуг представлений у вигляді «дорожньої карти» для закладів охорони здоров'я, соціальних служб, правоохоронних органів та органів правосуддя і спрямований на гарантування прав і безпеки постраждалих. Важливою складовою системи надання послуг є **забезпечення соціальних послуг**.

*Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», **соціальні послуги** – це дії, спрямовані на профілактику складних життєвих обставин, подолання таких обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб/сімей, які в них перебувають.*

Закон України «Про соціальні послуги» прийнято в новій редакції 17.01.2019, набув чинності 01.01.2020.

Соціальні послуги надаються особам і сім'ям, які належать до вразливих груп населення і/або перебувають у складних життєвих обставинах.

Складні життєві обставини – обставини, які негативно впливають на життя, на стан здоров'я, на розвиток особи й на функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самотійно.

Серед чинників, що можуть зумовити складні життєві обставини, у Законі України «Про соціальні послуги» визначено:

- жорстоке поводження з дитиною;
- насильство за ознакою статі;
- домашнє насильство.

Отже, жінки й дівчата, які зазнали насильства, мають бути забезпечені необхідними соціальними послугами.

Законом «Про соціальні послуги» визначено перелік базових соціальних послуг, надання яких забезпечується Київською й Севастопольською міськими державними адміністраціями, районними, районними у містах Києві й Севастополі державними адміністраціями, виконавчими органами міських рад міст обласного значення, а також виконавчими органами сільських, селищних, міських рад об'єднаних територіальних громад.

Фінансування надання соціальних послуг здійснюється за рахунок коштів державного й місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ і організацій, плати за соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертвувань) та інших джерел, не заборонених законом.

До переліку базових соціальних послуг входить:

- 1) догляд вдома, денний догляд;
- 2) підтримане проживання;
- 3) соціальна адаптація;
- 4) соціальна інтеграція й реінтеграція;
- 5) надання притулку;
- 6) екстрене (кризове) втручання;
- 7) консультування;
- 8) соціальний супровід;
- 9) представництво інтересів;
- 10) посередництво (медіація);
- 11) соціальна профілактика;
- 12) натуральна допомога;
- 13) фізичний супровід осіб з інвалідністю, які мають порушення опорно-рухового апарату й пересуваються на кріслах колісних або порушення зору;
- 14) переклад жестовою мовою;
- 15) догляд та виховання дітей в умовах, наближених до сімейних;
- 16) супровід під час інклюзивного навчання;
- 17) інформування.

Екстрене (кризове) втручання забезпечується невідкладно (протягом доби) у зв'язку з обставинами, що загрожують життю та/або здоров'ю отримувача соціальних послуг, зокрема у випадках вчинення домашнього насильства і/чи жорстокого поводження з дітьми.

У громаді базові соціальні послуги мають бути розвинені відповідно до потреб населення і надаватися максимально наближено до місця проживання громадян, які їх потребують.

Серед кроків по плануванню й розвитку послуг слід виокремити наступні:

- визначення фінансової й професійної спроможності громади у створенні й забезпеченні функціонування послуг;
- визначення послуг, які будуть створені й утримуватимуться безпосередньо в громадах;
- визначення послуг, які будуть створені на умовах міжмуніципального співробітництва;
- планування дизайну послуг;
- планування створення і впровадження послуг.

Відповідно до статті 25 Закону України «Про соціальні послуги», визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці/територіальної громади у соціальних послугах здійснюється щороку шляхом збирання, узагальнення й аналізу інформації, у тому числі з урахуванням статі, віку, місця проживання відповідних категорій осіб/сімей.

Визначення потреб здійснюється на підставі, але не виключно:

1. соціально-демографічних даних про вразливі групи населення й про осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах;
2. результатів оцінювання потреб особи/ сім'ї у соціальних послугах;
3. інформації про надавачів соціальних послуг та про їхні можливості.

Наказом Міністерства соціальної політики України від 20.01.2014 № 28 затверджено Порядок визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах.

Наразі Мінсоцполітики проводиться робота по вдосконаленню Порядку визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах, тому для забезпечення якісної оцінки потреб населення у соціальних послугах важливо слідкувати за змінами в законодавстві.

Визначення потреб населення в соціальних послугах – це збирання, узагальнення й аналіз інформації про становище й життєві обставини особи або соціальної групи для визначення потреби в соціальних послугах, у видах і обсягах соціальних послуг, а також для оцінки впливу послуг на подолання складних життєвих обставин.

Основні завдання оцінювання потреб у соціальних послугах:

- отримання інформації про необхідні види й обсяги послуг за цільовими групами потенційних отримувачів послуг;
- підвищення якості планування бюджетних видатків на необхідні послуги;
- збалансування й ефективний розподіл фінансових ресурсів за окремими послугами;
- визначення обсягів закупівлі послуг для формування ринку соціальних послуг;
- створення системи оцінювання й контролю, пов'язаної із забезпеченням своєчасного надання послуг.

Щоб сформулювати потреби населення в соціальних послугах необхідно:

- визначити потенційних отримувачів соціальних послуг;
- визначити індивідуальні потреби в соціальних послугах осіб/ сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, або певної соціальної групи;
- визначити суб'єктів, які надають соціальні послуги.

Потенційних отримувачів соціальних послуг і суб'єктів, які надають соціальні послуги, визначають структурні підрозділи з питань соціального захисту населення районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, структурні підрозділи

з питань соціального захисту населення виконавчих комітетів відповідних рад. Ці ж підрозділи роблять підсумковий аналіз.

Індивідуальні потреби осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, або потреби соціальної групи в соціальних послугах визначають центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг), інші соціальні служби й заклади соціального захисту й обслуговування.

У межах впровадження децентралізації з метою забезпечення єдиного методологічного підходу до виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей Мінсоцполітики затверджено Методичні рекомендації щодо виконання власних (самоврядних) повноважень об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення (наказ Мінсоцполітики від 19.01.2016 № 26).

Цим документом рекомендується в структурі виконавчого органу об'єднаної територіальної громади утворити відповідні підрозділи або покласти повноваження на відповідальних працівників виконавчого органу (далі – відповідальний підрозділ (посадова особа)).

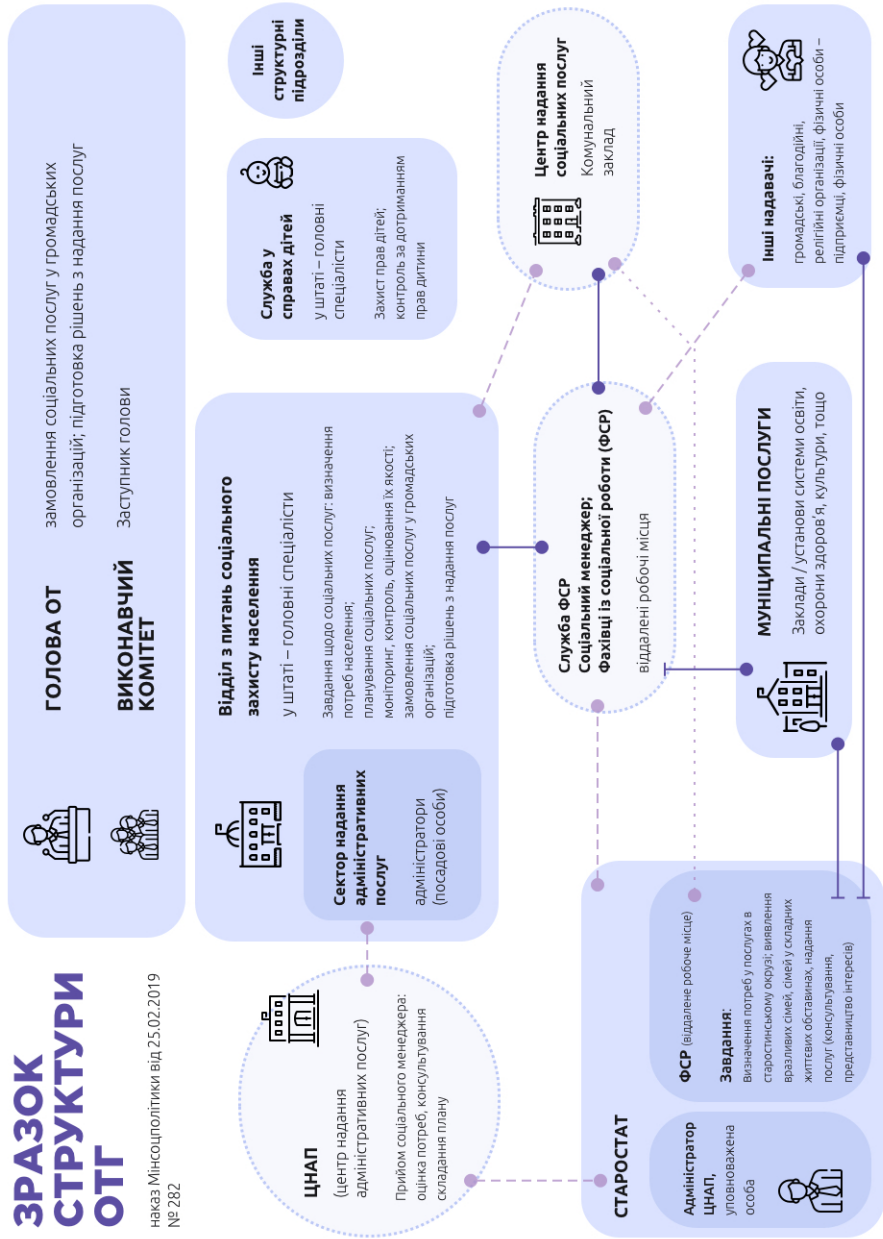
Відповідно до визначених чинним законодавством повноважень у сфері соціального захисту населення, серед функцій відповідального підрозділу (посадової особи) пропонується передбачити визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади в соціальних та реабілітаційних послугах, на основі яких планується надання послуг.

Модель системи соціального захисту населення, яка включатиме компонент оцінювання потреб населення у соціальних послугах, планування й забезпечення їх надання має такий вигляд:

ЗРАЗОК СТРУКТУРИ ОТГ

наказ Мінісоцполітики від 25.02.2019 № 282

Процедура визначення потреб населення в соціальних послугах визначена в наказі Міністерства соціальної політики України від 15.10.2012 № 648 «Про затвердження Методичних рекомендацій визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах»: визначено етапи проведення оцінки, функції учасників процесу оцінки, методи збору й обробки даних, структуру і зміст документа, який має бути сформований у результаті оцінки і яким визначаються потреби населення в соціальних послугах.

До оцінювання соціальних послуг, до визначення стратегічних пріоритетів, а також до підготовки пропозицій по плануванню розвитку й оптимізації системи соціальних послуг важливо залучати представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, місцевих управлінь праці й соціального захисту, місцевих управлінь у справах сім'ї, дітей та молоді, місцевих наукових установ і громадських організацій.

Для оцінювання потреб у соціальних послугах використовують різні методи й інструменти, які дозволяють виконати соціологічні заміри, визначити цільову групу отримувачів послуг, установити ступінь нормативно-правового регулювання забезпечення послуг, а також окреслити матеріальні й кадрові можливості.

До методів визначення потреби в соціальних послугах належать:

1. Збір даних про обсяг категорій і груп отримувачів послуг на підставі даних минулих періодів і прогнозів необхідності розвитку послуг;
2. Аналіз площі територій, на якій здійснюється надання послуги, кадрового й матеріально-технічного забезпечення;
3. Експертне оцінювання тенденцій зміни показників на прогнозний період із залученням широкого кола експертів і практиків для обговорення потреб у наданні послуг і формування пріоритетів;
4. Послідовне коригування показників, досягнутих у базовому році, у тому числі з урахуванням очікуваного впливу таких факторів:
  - реалізація здійснюваних і запланованих до завершення в плановому періоді проектів і програм, котрі призводять до зміни можливостей надання послуг;

- планове збільшення (зменшення) обмежень за потужностями для надання послуг у зв'язку з проведенням капітальних ремонтів, реконструкцією, реорганізацією чи ліквідацією закладів, які надають послуги;
- природний і механічний приріст населення, що зумовлює зміну чисельності потенційних отримувачів послуги;
- процеси переходу з однієї вікової категорії до іншої, які змінюють кількість потенційних одержувачів послуги;
- зміна соціально-економічної ситуації в регіоні;
- інші фактори, які впливають на обсяги надання послуг.

Для ефективного планування й розвитку сервісів у сфері запобігання й протидії домашньому насильству на рівні громад важливо врахувати наступне.

1. **Інвентаризація існуючих сервісів.** Громади, які розбудовують сервіси для постраждалих від домашнього насильства, зазвичай уже мають працюючі сервіси, які частково, а іноді й повністю покривають потребу в тій чи іншій соціальній послугі. Ці сервіси не завжди й не обов'язково є державними або комунальними – вони можуть бути приватними, надаватися громадськими/благодійними організаціями або можуть мати комбіновану форму власності. Перепис/інвентаризація таких сервісів допоможе особам, які ухвалюють управлінські рішення, мати повне розуміння масштабів, особливостей, можливостей і слабких місць існуючих провайдерів і спрямувати кошти на покриття «білих плям» комплексу соціальних послуг для постраждалих від домашнього насильства.
2. **Проведення комплексної оцінки потреб.** Будь-яка робота по узгодженню з положеннями закону системи соціальних та інших послуг, які надаються потерпілим від домашнього насильства, буде ефективною тільки тоді, якщо буде спиратися на потреби людей, які проживають у громаді. Саме тому підготовка бюджетів, планування підтримки існуючих сервісів і розвиток нових мають спиратися на регулярне вивчення потреб. Це дозволяє створювати сервіси в тих місцях, де вони будуть потрібні і доступні.
3. **Узгодження первинного обліку й класифікації випадків домашнього й ґендерно зумовленого насильства** для створення й аналізу єдиної бази статистичних даних, з якою зможуть працювати будь-які суб'єкти системи протидії насильству.

4. **Розробка окремої програми попередження й протидії домашньому та ґендерно зумовленому насильству, розрахунок витрат і виділення коштів на ці заходи.** Маючи чітке розуміння потреб місцевих громад і аналіз статистичних даних про жертв і кривдників, важливо сформувавши першочергові завдання по налагодженню системи протидії насильству щонайменше на рік. Для кожного заходу потрібна інформація про терміни й про суб'єктів виконання, а також необхідні кошти, які мають бути виділені з місцевого бюджету.
5. **Планування розвитку системи попередження й реагування на домашнє та ґендерно зумовлене насильство має відбуватися за співпраці всіх згаданих у законі сервісів і служб.** Це дозволяє будувати стратегію, розробляти плани, коригувати дії й витрати. Побудова загальної стратегії спирається на визначення потреб людей, які звертаються в кожне відомство, і можливостей, які існують. Партнерство різних служб та інститутів дозволяє не тільки діяти ефективніше, але й економити бюджетні кошти, особливо якщо така співпраця почалася на етапі бюджетування.
6. **Будь-який співробітник, який працює з випадками насильства, повинен успішно пройти спеціальний тренінг, побудований на загальних стандартах.** Незалежно від того, який орган представляє фахівець, що працює з потерпілим від домашнього насильства або насильником, він має виходити із загальних стандартів роботи й мати мінімальний набір спеціальних знань. Відтак мають бути розроблені і впроваджені постійні програми підготовки й перепідготовки персоналу, які дозволяють проводити навчання на декількох рівнях – від базового до високого.

Експерти Ради Європи вважають, що мінімальним є 30-годинний тренінг, під час якого мають розглядатися такі теми: ґендерний аналіз насильства; техніки кризового втручання; подолання травми, робота з травмою; сучасне розуміння благополуччя й соціальної інклюзії; конфіденційність; техніки спілкування; огляд системи правосуддя; огляд нормативних актів; доступність місцевих і національних ресурсів для допомоги постраждалим від насильства; недискримінація. При більш високому рівні підготовки фахівці повинні вміти оцінювати різноманітні ризики й надавати консультації.
7. **Мають бути розроблені чіткі протоколи дій і взаємного інформування всіх суб'єктів системи попередження**

домашнього насильства та насильства за ознакою статі про виявлені випадки. На основі положень закону всі органи, які включені до системи протидії домашньому насильству, мають розробити загальний протокол реагування на виявлені випадки домашнього насильства і протокол взаємного інформування про нього. У протоколі мають регламентуватися дії при виявленні домашнього насильства; порядок і терміни інформування; обсяг інформації, який надається різним службам; заходи захисту конфіденційної інформації; відповідальність за неінформування або невчасне інформування.

8. Створення скоординованих сервісів для задоволення потреб постраждалих осіб. Сьогодні часто використовується підхід, заснований на фінансуванні сервісів і потреб, які існують уже багато років. Таким чином, підтримується вже сформована модель надання соціальних послуг. Але більш ефективним є регулярне оновлення пріоритетів роботи, засноване на безпеці клієнтів і їхніх потребах. Для встановлення балансу між первинною допомогою, профілактичною роботою й залученням фахівців для консультацій треба провести велику роботу й визначити, скільки необхідно коштів. Використання цього підходу дозволяє виявити бар'єри, з якими стикаються потерпілі, намагаючись отримати допомогу. Якщо використовувати підхід, орієнтований на постраждалих, то вивчення ефективності системи протидії насильству можна починати з відповідей на найважливіші питання:

- які існують сервіси;
- наскільки ці сервіси доступні;
- наскільки сервіси доповнюють один одного, чи існує можливість зв'язку між різними видами допомоги постраждалим.

Однак допоки не з'явиться стратегія співпраці органів, визначених у законі, допоки протидію насильства не буде скоординовано, доти ресурси не будуть використовуватися ефективно. Багато постраждалих будуть змушені шукати допомоги в різних інстанціях, робота яких часто дублюється, при цьому частина потреб жертв насильства так і залишається незадоволеною.

9. Розвиток ринку соціальних послуг. Різні дослідження системи соціальних послуг, у тому числі для постраждалих від насильства осіб, підтверджують, що «локомотивами»

запровадження соціальних сервісів часто є громадські/благодійні організації, які за кошти міжнародних донорів створюють нові служби. Аналіз місцевих бюджетів демонструє, що понад 95% видатків спрямовується на оплату сервісів, які надають муніципальні/комунальні провайдери. На жаль, частина муніципальних/комунальних сервісів не користується попитом у населення. Приватні установи й громадські організації фінансуються за залишковим принципом (менше 5% видатків) або в тих випадках, коли комунальна установа не може надати соціальну послугу, потреба в якій є нагальною. Конкуренція між провайдерами на етапі доступу до ресурсів відсутня, і це необхідно змінити. Фінансування соціальних послуг має відбуватися на відкритій конкурсній основі, бо саме конкуренція може гарантувати високу якість послуг.

- 10. Необхідно запровадити інструменти моніторингу й оцінювання якості соціальних послуг для постраждалих від домашнього та ґендерно зумовленого насильства.** Наразі громади лише створюють сервіси для постраждалих і мають невеликий досвід надання спеціалізованих послуг. Але з розвитком системи гостро постане немало запитань. Наскільки ефективні запроваджені сервіси для жертв насильства? Чи раціонально використані гроші громади? Чи могли б постраждалі отримувати кращі сервіси? Отож під час створення системи необхідно передбачити такі важливі управлінські функції, як моніторинг і оцінювання, які дозволять своєчасно корегувати надання послуг і звітувати перед громадою про використання коштів.

3.2. ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ПОТРЕБ ГРОМАДИ В МОБІЛЬНИХ БРИГАДАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Підхід експертів Ради Європи до мінімальних стандартів надання послуг потерпілим від домашнього насильства ґрунтується на принципах надання притулку й на рівному доступі до різних видів підтримки постраждалих осіб.

Наповнення сервісів має виходити з оцінки потреб і може змінюватися рік від року. Але, щоб ефективно працювати з випадками насильства, необхідно досягти певного мінімального рівня роботи сервісних служб.

Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства і/або насильства за ознакою статі, надає соціальні послуги й забезпечує кризове й екстрене (протягом доби) втручання, якщо є загроза життю і/або здоров'ю.

Для забезпечення оперативності й доступності надання послуг діяльність мобільної бригади має плануватися з урахуванням площі території.

Відповідно до вимог Типового положення, для створення мобільної бригади соціально-психологічної допомоги необхідно попередньо оцінити потреби громади. Визначення потреб у створенні мобільної бригади, а також забезпечення її створення, функціонування та контроль за її діяльністю здійснюється місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування, у тому числі об'єднаними територіальними громадами.

За необхідності мобільні бригади утворюються при центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді або при інших загальних чи спеціалізованих службах підтримки постраждалих осіб.

Під час планування роботи мобільної бригади необхідно врахувати такі потреби:

- необхідна кількість спеціалістів: щонайменше дві особи – фахівець у сфері психології і фахівець у сфері соціальної роботи; водій – із числа штатних працівників засновника мобільної бригади (за наявності) або залучений на цивільно-правових засадах);
- рівень підготовки спеціалістів і необхідність у навчаннях (яких саме і в якій кількості);
- наявність автомобіля (власний чи орендований), пального, обслуговування;
- канцелярські й інші поточні витрати, оплата мобільного зв'язку.

Можливий перелік показників і планування витрат діяльності мобільної бригади соціально-психологічної допомоги подається в таблиці 2.1.

Також інформація про необхідне матеріально-технічне забезпечення мобільної бригади подається в п.1.3 посібника.

Таблиця 2.1

МОЖЛИВИЙ ПЕРЕЛІК ПОКАЗНИКІВ І ПЛАНУВАННЯ МІНІМАЛЬНИЙ ВИТРАТ, НЕОБХІДНИХ ДЛЯ РОБОТИ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Показники	Поточний стан, поточні витрати	Потреби у фінансуванні (грн)	Реальне фінансування з місцевого бюджету на поточний період (грн) ⁸	Необхідне фінансування на наступний рік (грн) ⁹
Спеціалісти, години роботи кожної бригади	Кількість бригад Режим роботи	<ul style="list-style-type: none"> Кількість необхідних бригад Заробітна плата фахівців мобільної бригади (психолог, соціальний працівник; водій) й оподаткування Загальна сума для однієї бригади * 12 місяців * кількість бригад		
Наявність (власний чи оренда) і стан автомобілів (потреба в ремонті), потреба у паливі	Кількість наявних автомобілів Кількість орендованих автомобілів Кількість автомобілів у робочому стані/ потребують ремонту Потреба в паливі, витрати кожної бригади	<ul style="list-style-type: none"> Кількість необхідних автомобілів (закупка й оренда) Забезпечення паливом Середній пробіг автомобіля на місяць * вартість середньої витрати палива (середня витрата палива на місяць * вартість 1 л палива) * 12 місяців Проведення технічного огляду автомобіля один раз на рік (середня вартість у регіоні)		
		Загальна сума закупки/оренди й обслуговування одного автомобіля * кількість автомобілів		

8 «Формування та реалізація механізму оцінювання потреб у соціальних послугах» / Павлюк К. В., Котляревський Я. В., Степанова О. В. // Наукові праці НДФі, 2015, № 3 (72)УДК 364.4-055.5/7

9 При фінансуванні за рахунок приватних осіб або за рахунок благодійної допомоги суму необхідно вказати у дужках. Для прикладу: 200 000,00 (50 000,00) – фінансування з місцевого бюджету, 50 000,00 – фінансування донорів

10 Включено реальне фінансування

Показники	Поточний стан, поточні витрати	Потреби у фінансуванні (грн)	Реальне фінансування з місцевого бюджету на поточний період (грн)	Необхідне фінансування на наступний рік (грн)
Підготовка персоналу	Кількість спеціалістів, які пройшли профільне навчання (щонайменше тридцятигодинний курс)	<ul style="list-style-type: none"> • Кількість спеціалістів, які потребують профільного навчання (щонайменше тридцятигодинний курс) * вартість участі у тренінгу однієї особи (оплата праці тренера/тренерів + витрати на оренду приміщення + витрати на харчування й компенсація витрат на дорогу для учасників + витрати на роздаткові матеріали) Загальна сума підготовки персоналу однієї бригади * кількість бригад		
Інші витрати	Наявність канцелярського приладдя, роздаткових матеріалів, поповнення мобільного рахунку тощо — для кожної бригади	Потреби в інших витратах (перерахувати) Загальна сума інших витрат однієї бригади * кількість бригад		
Разом:				

3.3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФУНКЦІОНУВАННЯ МОБІЛЬНИХ БРИГАД СОЦІАЛЬНО- ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

У дослідженні Харківського інституту соціальних досліджень «Стан реалізації програм із запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі для дорослого населення в деяких регіонах України» були визначені деякі уроки й розроблені рекомендації, які варто врахувати при подальшому розвитку мобільних бригад соціально-психологічної допомоги й при плануванні їхньої роботи.

Наразі **кількість мобільних бригад не покриває потреби** в швидкому наданні соціальної й психологічної допомоги на місцях. Особливо гостро питання стоїть у великих містах і в області. За словами більшості опитаних експертів, для ефективної роботи бригади повинні працювати в кожній територіальній одиниці, а у великих містах – у кожному районі міста.

Потребує перегляду режим роботи МБ. За планом бригада закінчує роботу о 18.00. Але фактично спеціалісти часто затримуються, адже саме у вечірній час родини збираються вдома після робочого дня. Практика показує, що вирішувати проблеми насильства й надавати психологічну допомогу часто треба не окремо для жертви, але й для інших членів родини.

Крім того, подекуди **не напрацьована система взаємодії між різними суб'єктами надання допомоги постраждалим**, відтак стає неможливою робота мультидисциплінарної команди спеціалістів. Наразі процес налагодження координації дій між різними службами й установами, які мають брати участь у протидії насильству і його попередженні, тільки триває. Розроблені програми взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі; підготовані методичні рекомендації, організована співпраця на рівні міста чи області. Але для ефективної роботи з випадками насильства **взаємодія має відбуватися на нижчому рівні** – на рівні районів міста, конкретної ОТГ тощо. Зараз такі домовленості є в окремих населених пунктах чи ОТГ. На обласному рівні проблем із взаємодією немає, але потрібні практичні домовленості. На місцях це мають бути домовленості між конкретною мобільною бригадою, службою у справах сім'ї, поліцейським відділком, лікарнею тощо.

Для налагодження такої міжвідомчої взаємодії **доцільно проводити не лише навчання й підвищення кваліфікації спеціалістів мобільних бригад, але й спільне навчання на місцях усіх суб'єктів**, які залучені до системи попередження випадків ґендерно-зумовленого та домашнього насильства й реагування на такі випадки.

Вкрай мала забезпеченість транспортом соціальних служб (центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, територіальних центрів соціального обслуговування, центрів соціальних послуг в ОТГ). Це призводить до значного навантаження на мобільні бригади в тих населених пунктах, де вони працюють. Крім того, через наявність у бригади автомобіля одним із головних факторів розподілу виїздів серед працівників мобільних бригад і працівників центрів СССДМ стає територіальний принцип замість безумовної орієнтації на потреби клієнта. Мобільні бригади їдуть туди, куди соціальним працівникам важко дістатися громадським транспортом.

Недостатня забезпеченість транспортом сповільнює створення мобільних бригад на базі комунальних закладів. Не маючи транспорту, забезпечити наявність бригади на конкретній території досить важко, адже обґрунтування найму або придбання автомобіля саме для бригад на базі комунальних закладів може бути вкрай складним.

Отже, спираючись на сказане вище, можна сформулювати **рекомендації** для покращення роботи мобільних бригад соціально-психологічної допомоги в Україні:

1. Збільшити кількість діючих мобільних бригад соціально-психологічної допомоги, щоб вони могли задовольняти потреби кожної територіальної одиниці.
2. Розробити дієві алгоритми взаємодії на місцях окремо в кожній територіальній громаді.
3. Розробити і впровадити систему спільного навчання й підвищення кваліфікації фахівців окремих територіальних громад, включно з працівниками мобільних бригад у системі попередження і реагування на випадки ґендерно-зумовленого та домашнього насильства.
4. Запровадити систему супервізій і обміну досвідом між територіальними громадами, особливо досвіду успішних практик і роботи з проблемними випадками в системі реагування на випадки ґендерно-зумовленого та домашнього насильства.

5. Закласти фінансування діяльності мобільних бригад соціально-психологічної допомоги в місцеві бюджети, враховуючи потреби кожної громади.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Робота мобільних бригад соціально-психологічної допомоги як спеціалізованих служб підтримки осіб, постраждалих від домашнього насильства. Методичний посібник. / [Н. В. Федорович, Г. Б. Скіпальська, К. В. Пуха та ін.].
2. Скіпальська Г. Як допомагають постраждалим від домашнього насильства в Україні і скільки це коштує [Електронний ресурс] / Галина Скіпальська // Реанімаційний пакет реформ. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://rpr.org.ua/news/yak-dopomahaiut-postrazhdalym-vid-domashn-oho-nasyi-stva-v-ukraini-i-skil-ky-tse-koshtuie/>.
3. Кобзін Д. Звіт: Стан реалізації програм із запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі для дорослого населення в деяких регіонах України / Д. Кобзін, А. Черноусов, С. Щербань. – Київ, 2019. – 259 с. – (Харківський інститут соціальних досліджень).

ДОДАТКИ

ПОВІДОМЛЕННЯ/ІНФОРМАЦІЯ ПРО СІМ'Ю/ОСОБУ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ (НАКАЗ МІНСОЦПОЛІТИКИ №1005 ВІД 13.07.18)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства соціальної
політики України
13 липня 2018 року № 1005

Від _____ № _____

_____

_____

(найменування організації/установи/
закладу,
яка (який) направляє повідомлення,
поштова та електронна адреси, телефон)

Від _____ № _____

_____

_____

(найменування організації/установи/
закладу,
яка отримала (який отримав)
повідомлення)

ПОВІДОМЛЕННЯ/ІНФОРМАЦІЯ*

про сім'ю/особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах**

Надійшло: усно, письмово, в телефонному режимі, в електронному режимі

Про особу/дитину/сім'ю, яка перебуває у СЖО

(прізвище, ім'я, по батькові, вік дитини, особи або прізвище сім'ї)

Місце проживання (адреса) _____

Контактний телефон _____

Зміст повідомлення/інформації про факти, ознаки чи застереження щодо особи/
дитини (відмова від дитини) / сім'ї та дата їх виявлення _____

_____

_____

_____

Від _____

(прізвище, ім'я, по батькові особи, яка подає звернення, інша важлива інформація (ким працює, родинний зв'язок тощо))

самозвернення, від родичів, від сусідів/знайомих, анонімно,
 від суб'єкта соціальної роботи, інше

За результатами _____

(відвідування, обстеження, огляду, рейду тощо)

Вжиті заходи (що було зроблено, які дії вчинено суб'єктом звернення) _____

_____

_____

_____

До повідомлення/інформації додано документи _____

Повідомлення/інформацію прийнято

(прізвище, ім'я, по батькові, посада особи/спеціаліста, яка (який) прийняла (прийняв) повідомлення/інформацію)

Дата _____ Час _____

_____

(посада керівника)

_____

(підпис)

_____

(прізвище, ім'я, по батькові)

Начальник Управління
інтегрованих соціальних послуг

І. Пінчук

*Може бути додатком до офіційного листа. Форму заповнює організація, або особа, яка звертається, або спеціаліст, який прийняв усне чи телефонне повідомлення / інформацію (зі слів інформатора).

**Далі у формі використовується аббревіатура СЖО (складні життєві обставини).

ФОРМА ПЕРВИННОГО ОЦІНЮВАННЯ ВИПАДКУ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА / АБО НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

I. Інформація про особу, яка заявляє, що постраждала від насильства (далі – ймовірно постраждала особа)

Дата заповнення	Час заповнення
ПІБ	
Дата народження	
Місце проживання	
Місце роботи/навчання	Посада / незайнята особа / пенсіонер тощо_____
Представник ССД, інший законний представник, якщо така особа не є кривдником, якщо особа є недієздатною, або неповнолітньою	

Стать та вікова група

☐ Жіноча ☐ Малолітня дитина до 14 р. ☐ Неповнолітня дитина (14 – 18 р.) ☐ Повнолітня особа (18 – 44 р.) ☐ Повнолітня особа (45 – 65 р.) ☐ Повнолітня особа старше 65 років	☐ Чоловіча ☐ Малолітня дитина до 14 р. ☐ Неповнолітня дитина (14 – 18 р.) ☐ Повнолітня особа (18 – 44 р.) ☐ Повнолітня особа (45 – 65 р.) ☐ Повнолітня особа старше 65 років

Короткий опис випадку домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі зі слів ймовірно постраждалої особи

Чи вважає ймовірно постраждала особа що вона зараз знаходиться у безпеці?

- Так
 Ні
 Важко відповісти

Якщо відповідь НІ або ВАЖКО ВІДПОВІСТИ – необхідно перейти до Форми оцінювання типу випадку вчинення насильства, що визначається згідно з таблицею 6.1 Соціальної картки сім'ї/особи, затвердженої наказом Міністерства соціальної політики України від 13 липня 2018 року № 1005 „Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах”, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 16 серпня 2018 року за № 943/32395

Чи є у ймовірно постраждалої особи безпечне місце перебування / проживання?

Так

Ні

(вказати за бажанням адресу)

Ймовірно постраждала особа потребує забезпечення тимчасовим місцем перебування: у родичів/ знайомих, притулок, денний центр, лікарня тощо (якщо так, то необхідно виділити або підкреслити)

Чи проживає ймовірно постраждала особа разом з особою, стосовно якої є підозри щодо вчинення насильства (далі – потенційний кривдник)?

Так

Ні

Ступінь родинних або інших зв'язків з потенційним кривдником (для випадків вчинення домашнього насильства, необхідно відмітити):

- подружжя;
- колишнє подружжя;
- наречені;
- мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- особи, які мають спільну дитину (дітей);
- батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- дід (баба) та онук (онука);
- прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- рідні брати і сестри;
- інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);
- діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;
- опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;
- прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя;
- інші родичі (за умови спільного проживання);
- інші особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання
- інші родичі, інших особи, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання

Чи проживають із ймовірно постраждалою особою діти?

Так Ні

ПІБ дитини

Вік дитини

ПІБ дитини

Вік дитини

Чи є діти свідками / постраждалими від домашнього насильства?

Так Ні

З ким проживає дитина/діти?

Батьки (мати, батько) Опікуни, піклувальники

Один з батьків Прийомні батьки

Дід (баба) Батьки-вихователі

Інший родич _____ Патронатні вихователі
(вказати)

II. Оцінювання типу випадку вчинення насильства

Працівнику _____ (ПІП) вдалося провести оцінювання стану ймовірно постраждалої особи на момент відвідування (додаток 1)	☐ Так	☐ Ні	
Ймовірно постраждала особа відмовилася від оцінювання	☐ Так	☐ Ні	
Оберіть та підкресліть варіанти відповідей. Відповідь «ТАК» на будь-яких двох з питань № 1 - 5 автоматично оцінюється, як екстремний випадок	Кількість відповідей	Так	
1. Чи погрожував потенційний кривдник застосувати та/або застосовував зброю або інші предмети, які можуть спричинити шкоду життю та здоров'ю ймовірно постраждалої особи та / або її дітям?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
2. Чи погрожував потенційний кривдник вбити ймовірно постраждалу особу та / або її дітей?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
3. Чи допускає ймовірно постраждала особа, що потенційний кривдник може спробувати вбити її та / або її дітей?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
4. Чи коли-небудь потенційний кривдник душив/ передавлював горло ймовірно постраждалій особі?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо

5. Чи раніше застосовував потенційний кривдник фізичне насильство, яке мало наслідки спричинення середнього та/ або тяжкого ступеня тілесних ушкоджень?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
Оберіть та підкресліть варіанти відповідей. Відповідь «ТАК» на щонайменше 4 з питань № 6 - 11 автоматично оцінюється, як складний випадок	Кількість відповідей Так		
6. Чи застосовувався протягом останнього року до потенційного кривдника спеціальні заходи?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
7. Чи потенційний кривдник має вогнепальну зброю?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
8. Чи потенційний кривдник схильний до сильних та / або постійних ревнощів стосовно ймовірно постраждалої особи?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
9. Чи висловлював потенційний кривдник наміри та/або намагався вчинити самогубство?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
10. Чи потенційний кривдник залякував, переслідував або погрожував ймовірно постраждалій особі та / або її дітям?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
11. Чи здійснював потенційний кривдник напади на ймовірно постраждалу особу та/ або її дітей за межами місця проживання?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
Оберіть та підкресліть варіанти відповідей. Відповідь «ТАК» на щонайменше 8 з питань № 12 - 21 автоматично оцінюється, як середній випадок	Кількість відповідей Так		
12. Чи утримував потенційний кривдник ймовірно постраждалу особу та / або її дітей проти її волі в певному місці або будь-яким іншим чином обмежував свободу, у тому числі свободу в спілкуванні?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
13. Чи вплинула поведінка потенційного кривдника на безпеку ймовірно постраждалої особи та / або безпеку її дітей?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
14. Чи потенційний кривдник має алкогольну, наркотичну, ігрову або інші залежності або зловживає алкогольними напоями?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
15. Чи потенційний кривдник коли-небудь погрожував вбити, вбив або завдавав навмисно шкоди домашній та / або іншій тварині?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо

16. Чи потенційний кривдник вчиняв відносно ймовірно постраждалої особи фізичне та / або сексуальне насильство, коли вона була вагітна або з новонародженою дитиною / немовлям?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
17. Чи потенційний кривдник має фінансові проблеми? (відсутність самостійного доходу, борги, кредити, інше _____)	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
18. Чи були випадки після одруження або проживання разом, коли потенційний кривдник покидав сім'ю без причини та без надання пояснень?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
19. Чи відомо ймовірно постраждалій особі, що потенційний кривдник колись притягувався до кримінальної відповідальності за вбивство, спричинення тілесних ушкоджень, зґвалтування або інші злочини на сексуальному ґрунті?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
20. Чи потенційний кривдник виганяв ймовірно постраждалу особу та / або її дітей з місця проживання та / або погрожував здійснити такі дії?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо
21. Чи є щось додаткове, що змушує ймовірно постраждалу особу турбуватися про її безпеку? Що саме турбує постраждалу особу?	☐ Так	☐ Ні	☐ Без відповіді / Невідомо

Рівень небезпеки:

Екстрений випадок із високим рівнем небезпеки (відповідей ТАК) – терміново повідомити поліцію, уповноважену особу, за потреби транспортувати ймовірно постраждалу особу до безпечного місця, поінформувати постраждалу особу про її права.

Складний випадок із середнім рівнем небезпеки (відповідей ТАК) – поінформувати постраждалу особу про її права, отримати від постраждалої особи згоду на передачу інформації про факт насильства стосовно неї до інших суб'єктів, поінформувати поліцію / уповноважену особу, розробити план безпеки

Середній випадок із низьким рівнем небезпеки (відповідей ТАК) – поінформувати ймовірно постраждалу особу про її права, можливості отримання допомоги, розробити план безпеки.

Працівник оцінює рівень небезпеки як _____ та вважає, що особа _____ є/не є постраждалою та перебуває/не перебуває в потенційно небезпечній ситуації (потрібне підкреслити)

Підпис працівника, який провів оцінку рівня небезпеки _____ (ПІБ)
дата _____ 202__ рік.

Постраждала особа _____(ПІБ) поінформована про рівень небезпеки

З моїх слів зафіксовано вірно. Підпис постраждалої особи _____ дата _____202__ рік.

Інформування суб'єктів взаємодії, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству та / або насильству за ознакою статі відбувається за наявності добровільної поінформованої згоди постраждалих осіб (додаток 2)

Реагування у екстреному або складному випадку :

Повідомлення поліції «_____» _____

(вказати дату, час, посадову особу, що прийняла виклик)

Повідомлення уповноваженої особи: «_____» _____

(вказати дату, час, посадову особу, що прийняла повідомлення)

Виклик екстреної медичної допомоги: «_____» _____

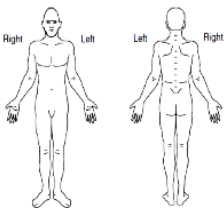
(вказати дату, час, посадову особу, що прийняла повідомлення)

Примітка:

Форма заповнюється працівниками, які входять до складу мобільної бригади соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі, із урахуванням Акту оцінки потреб сім'ї/особи (за наявності), затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 13 липня 2018 року № 1005 „Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах“, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 16 серпня 2018 року за № 943/32395.

Додаток 1
до проекту Форми первинного
оцінювання випадку
домашнього насильства та/або
насильства за ознакою статі
(розділ II)

СТАН ЙМОВІРНО ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ НА МОМЕНТ
ВІДВІДУВАННЯ

1. Наявність фізичних та поведінкових ознак, що можуть свідчити про жорстоке поводження, насильство, у тому числі сексуальне		☐ Так ☐ Ні
☐ синці ☐ гематоми ☐ опіки ☐ порізи ☐ укуси ☐ подряпини		☐ реакція особи у вигляді страху, тривоги або огиди при контакті з дорослим ☐ судомна реакція всім тілом на підняту руку ☐ особа а навмисно завдає собі шкоди ☐ інше
Місце травми (встановлюється у разі можливості огляду)	☐ голова ☐ обличчя ☐ вуха ☐ очі ☐ рот ☐ шия ☐ горло ☐ верхня частина спини ☐ живіт ☐ плечі ☐ грудна клітка ☐ верхня частина руки ☐ лікоть ☐ зап'ясток ☐ руки (пальці) ☐ стегно ☐ внутрішня частина стегна ☐ пальці на носі ☐ п'ятка ☐ коліно ☐ стопа ☐ нижня частина ноги ☐ інше	
		
Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ висновок спеціаліста ☐ підтвердні документи ☐ інше		
(пояснення особи)		(пояснення інших осіб)
(коментар спеціаліста)		

2. Особа має візуальні ознаки дії речовин: ☐ алкогольних ☐ психоактивних ☐ інших		☐ Так ☐ Ні
Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше		

(пояснення особи)	(пояснення інших осіб)
(коментар спеціаліста)	

3. Стан здоров'я особи незадовільний	☐ Так ☐ Ні
☐ висока температура (у разі можливості виміряти) ☐ низька температура (у разі можливості виміряти) ☐ блювота ☐ діарея ☐ скаржиться на гострий біль ☐ втрата свідомості ☐ інше	
Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше	

(пояснення особи)	(коментар спеціаліста)

4. Особа має зовнішні ознаки недогляду та занедбаності	☐ Так ☐ Ні
☐ жебракування ☐ проституція ☐ експлуатація ☐ споживання (поширення алкогольних чи психоактивних речовин) ☐ інше	
Джерела інформації: ☐ особисте спостереження ☐ інше	

(пояснення особи)	(коментар спеціаліста)

5. Особа повідомляє про небезпеку та просить допомоги	☐ Так ☐ Ні
---	---

Джерела інформації: особисте спостереження інше

(коментар спеціаліста)

---

6. Емоційний стан особи за результатами спостереження

Стан особи на початку бесіди:	Стан особи наприкінці бесіди:
Налякана/відчуває страх	Налякана/відчуває страх
Сумна / пригнічена / апатична	Сумна / пригнічена / апатична
Неспокійна / нервова	Неспокійна / нервова
Плаче	Плаче
Роздратована	Роздратована
Агресивна	Агресивна
Спокійна	Спокійна
Інше:	Інше:

7. Інша інформація

Постраждала особа _____ відповідно до законів України „Про запобігання та протидію домашньому насильству”, „Про захист персональних даних” поінформована(ний) про права та можливості постраждалої особи.

ПІП _____ Підпис _____

Додаток 2
До проекту Форми первинного
оцінювання випадку
домашнього насильства та/або
насильства за ознакою статі
(розділ II)

ДОБРОВІЛЬНА ПОІНФОРМОВАНА ЗГОДА ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ

1. Я, _____, відповідно до Закону України „Про захист персональних даних” даю свою згоду _____ (вказати установу, заклад) на обробку моїх персональних даних та для поширення інформації щодо випадку, про який я повідомив(-ла) згідно поясненням нижче:

Я надаю згоду надавачу (-ам) послуг на поширення з моїх слів інформації про вчинення по відношенню до мене випадку домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі з метою отримання в подальшому соціальних послуг, медичної, соціальної, психологічної, правової допомоги.

Я розумію, що інформація для поширення буде оброблена з відповідним рівнем конфіденційності та поваги, та буде розповсюджена тільки у разі необхідності для надання допомоги, на отримання якої я надала/надав згоду.

Я розумію, що розповсюдження цієї інформації означає, що працівник установи або служби, яку відмічено нижче, може зв'язатися телефоном, прийти поговорити зі мною, або запросити мене на зустріч в установу. У будь-який час я маю право змінити мою думку щодо розповсюдження інформації для відповідної установи/ контактної особи, яку відмічено нижче.

2. Я не заперечую надати інформацію наступним суб'єктам: *(позначити все, що стосується, та вказати ім'я, заклад та установу / організацію відповідним чином)*

Так	Ні	Уповноважений підрозділ органу Національної поліції (конкретизувати):
☐	☐	_____
☐	☐	Уповноважених осіб, визначених відповідно до абзацу першого пункту 20 або пункту 23 Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 658
☐	☐	Заклад охорони здоров'я (конкретизувати):
☐	☐	_____
☐	☐	Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги (конкретизувати):
☐	☐	_____

☐	☐	Заклад соціального захисту (конкретизувати):
☐	☐	Служба психосоціальної допомоги (конкретизувати):
☐	☐	Кризовий центр / притулок (конкретизувати):
☐	☐	Інше (вказати тип послуг /допомоги, установу):

3. Мене повідомили та я розумію, що частина знеособленої інформації, за якою не можна ідентифікувати мою особистість, може бути використана для подальшого аналізу. Будь-яка використана для аналізу інформація не буде конкретно стосуватися мене чи інциденту.

Так Ні (Підкреслити)

Підпис постраждалої особи

(або одним з батьків/ іншим законним представником, за умови якщо така особа не є кривдником, недієздатна, неповнолітня)

Прізвище працівника мобільної бригади: _____

Дата: _____

Подальші дії працівників мобільної бригади:

Інформування суб'єктів згідно Порядку взаємодії:

Направлення постраждалої особи до: _____

Консультавання: за місцем розміщення мобільної бригади, за місцем проживання / перебування постраждалої особи, телефоном (необхідне підкреслити) тощо

Дата _____ час _____ (результат)

Візит у сім'ю:

Дата _____ час _____ (результат)

Складання плану безпеки:

Дата _____ час _____ (результат)

Транспортування до безпечного місця (лікарня, притулок, інше)

Дата _____

час _____

(результат)

Інше

Подальші дії постраждалої особи за рекомендаціями працівників мобільної бригади:

-
-
-
-
-

Підпис постраждалої особи _____

Примітка:

Цю форму слід зачитати ймовірно постраждалій особі або іншому законному представнику, за умови, якщо така особа не є кривдником, на його/її рідній мові. Необхідно чітко пояснити, що він/вона може вибрати будь-який варіант з тих, що перелічено нижче, або не вибрати нічого.

Додаток 4
до Порядку
Для службового користування
(після заповнення)

**ЖУРНАЛ
РЕЄСТРАЦІ ФАКТІВ ВИЯВЛЕННЯ (ЗВЕРНЕННЯ) ПРО ВЧИНЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА
НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ**

(заклад охорони здоров'я)

Порядковий номер	Прізвище, ім'я, по батькові постраждалої особи та/або її законного представника, серія та номер паспорта або реквізити іншого документа, що посвідчує особу (за наявності), вік постраждалої особи, дата звернення, адреса проживання, контактні дані	Категорія постраждалої особи (доросла, дитина, недієздатна, обмежено дієздатна, особа з інвалідністю)	Вид насильства: домашнє/за ознакою статі, фізичне, сексуальне, психологічне або економічне (короткий зміст заяви)	Прізвище, ім'я, по батькові кривдника, стать, вік, ступінь споріднення, адреса проживання, контактні дані (за наявності)	Повідомлення, отримане Національною поліцією (дата, час, найменування підрозділу, прізвище, ім'я, по батькові посядової особи, яка прийняла повідомлення)	Повідомлення, отримане службою у справах дітей (дата, час, прізвище, ім'я, по батькові посядової особи, яка прийняла повідомлення)	Повідомлення, отримане уповноваженою особою, визначеною відповідно до абзачу першого пункту 20 або пункту 23 Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі (дата, час, найменування органу, прізвище, ім'я, по батькові посядової особи, яка прийняла повідомлення)	Інформація про результати проведення медичного обстеження, надану медичну допомогу, інші заходи та їх документування (дата і номер документа)	Потреба у наданні психологічної допомоги (так/ні, вжиті заходи)	Прізвище, ім'я, по батькові уповноваженої особи, яка внесла відомості про виявлення факту насильства або звернення про вчинення насильства			
------------------	---	---	---	--	---	--	---	---	---	--	--	--	--

**ЖУРНАЛ
ОБЛІКУ ЗВЕРНЕНЬ І ПОВІДОМЛЕНЬ СТОСОВНО ДІТЕЙ, ЯКІ
ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ, У ТОМУ
ЧИСЛІ В ТАКИХ, ЩО МОЖУТЬ ЗАГРОЖУВАТИ ЇХНЬОМУ ЖИТТЮ ТА
ЗДОРОВ'Ю**

Розпочато _____ 20__ р. № _____

Закінчено _____ 20__ р. № _____

Порядковий номер	Дата отримання заяви/ повідомлення	Прізвище, ім'я, по батькові, вік, місце проживання (перебування) дитини, стосовно якої отримано заяву/повідомлення	Стислий зміст заяви/ повідомлення	Відомості про батьків дитини, інших законних представників	Суб'єкт, від якого надійшла інформація про дитину	Заходи, вжиті до захисту прав та інтересів дитини	Дата і час надіслання інформації про дитину до інших суб'єктів виявлення та/або організації соціального захисту дітей, їх найменування	Додаткова інформація про дитину

ПЛАН ЗАХОДІВ ЩОДО БЕЗПЕКИ ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА / АБО НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Надання соціально-психологічної допомоги особі, яка постраждала від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі (далі – постраждала особа), і реагування на випадки домашнього насильства й насильства за ознакою статі передбачає надання постраждалій особі соціально-психологічної допомоги шляхом розробки спільно з постраждалою особою плану заходів щодо безпеки цієї особи (далі – план заходів), щоб гарантувати постраждалій особі безпеку й мінімізувати ризики нових випадків насильства, при виникненні небезпечної ситуації, яка загрожує життю і здоров'ю постраждалої особи.

План заходів складається з урахуванням здатності постраждалої особи об'єктивно оцінювати ризики, виявляти ознаки, що свідчать про можливу загрозу насильства, та вчасно вживати заходи безпеки. Примірник, що залишається у працівників мобільної бригади, містить персональні дані постраждалої особи, працівників мобільної бригади, дату складання. Примірник плану надається постраждалій особі. Якщо в житті постраждалої особи змінюються обставини, то розробляється новий план заходів.

Під час розробки плану заходів, які необхідно здійснити при виявленні ознак, які свідчать про можливу загрозу скоєння насильства, необхідно вчинити наступні дії:

1. Записати важливі номери телефонів (родичів, друзів, поліції, екстреної медичної допомоги, соціальної служби, притулку тощо), зберігати їх у зручному місці, де їх легко знайти і взяти з собою.
2. Визначити безпечне місце для зберігання плану заходів, недоступне для особи, яка підозрюється у вчиненні насильства (далі – потенційний кривдник), і де можна сховатися від потенційного кривдника у разі небезпеки. План заходів слід записати і запам'ятати.
3. Зібрати в одному місці важливі документи й речі першої необхідності (паспорт, свідоцтва про народження дітей, картку фізичної особи-платника податків, документи про освіту, телефон, зарядний пристрій, гроші, ключі, комплект одягу, ліки, улюблені іграшки, книжки дитини), щоб їх можна було легко захопити з собою, якщо доведеться швидко залишити дім.
4. Продумати варіанти зберігання частини грошей, одягу, копії документів та інших необхідних речей поза межами дому / квартири.
5. Продумати варіанти виходу з дому / квартири за потреби.
6. Продумати варіанти переховування під час сварки вдома / у квартири.
7. Визначити, кому із сусідів можна розповісти про ризик насильства й попросити викликати поліцію, якщо вони почують підозрілий шум у домі / квартирі, і зателефонувати друзям, родичам.
8. Запам'ятати, де в домі / квартирі можна зберігати складений план заходів, не піддаючи небезпеці себе і дітей.

9. Обговорити з дітьми можливий ризик вчинення домашнього насильства і безпечні дії для самозахисту й швидкому залишенню дому / квартири за потреби.
10. У ситуації насильства:
  - продумати поведінку / дії, якщо кривдник почне вдаватися до насильства (попередити дітей про небезпеку, взяти заздалегідь складені необхідні речі, вийти з приміщення, зателефонувати довіреним особам / поліції тощо);
  - записати в мобільний телефон чи в записник телефони / адреси служб, які можуть надати допомогу й підтримку.
11. Якщо потенційний кривдник більше не проживає з сім'єю, продумати дії щодо:
  - безпеки дому / квартири (змінити замки, ключі, сигналізацію тощо);
  - нові безпечні маршрути з роботи, школи / дитячого закладу до дому (домовитись із сусідами про кодове слово чи про знак небезпеки й про можливість залишити у них на деякий час дітей);
  - безпеки дітей (обговорити з дітьми ризики вчинення домашнього насильства; навчити дітей кодовому слову чи знаку для звернення за допомогою; навчити вчасно реагувати на небезпечну ситуацію; пояснити, як дістатися до безпечного місця; домовитись, що діти телефонуватимуть особам, яким довіряють, і викликатимуть поліцію тощо);
12. При плануванні подальшого життя родини:
  - розробити стратегію безпечної поведінки в ситуаціях, які можуть свідчити про загрозу насильства, й аргументувати свої дії для попередження насильства на основі власної відповідальності за себе і за дітей;
  - усвідомити, що потенційний кривдник несе відповідальність за агресивну поведінку;
  - знати й за потреби застосовувати заборонні / захисні приписи;
  - знати безпечні місця і людей, які можуть зрозуміти, допомогти й підтримати;
  - навчати дітей протистояти насильству, відстоювати себе, справлятися з небезпечними ситуаціями, не піддаватися на вмовляння / погрози / маніпуляції й розуміти, що насильство є злочином, а вони і сім'я заслуговують на краще;
  - нагадувати дітям про можливість повідомити поліції про насильство й про існування заборонних / захисних приписів;
  - формувати в собі й у дітях впевненість і готовність протистояти будь-яким проблемам і труднощам.

ПЛАНУ ЗАХОДІВ ЩОДО БЕЗПЕКИ ПОСТРАЖДАЛОЇ ОСОБИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА / АБО НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

(План складається постраждалою особою разом із психологом або соціальним працівником. Примірник плану надається постраждалій особі)

Подумайте про свою безпеку завчасно:

ДЛЯ ВАШОГО ЗАХИСТУ

I. Запишіть і запам'ятайте важливі номери телефонів (родичів, друзів, поліції, екстреної медичної допомоги, соціальної служби, притулку тощо) і зберігайте їх у місці, де легко зможете знайти і взяти з собою.

№	Номер телефону	Ім'я людини / назва закладу
1		
2		
3		
4		
5		

ВИВЧІТЬ ОЗНАКИ, ЯКІ МОЖУТЬ СВІДЧИТИ ПРО ЗАГРОЗУ НАСИЛЬСТВА –
ВИЙДІТЬ ІЗ ПРИМІЩЕННЯ ДО ТОГО, ЯК НАСИЛЬСТВО РОЗПОЧНЕТЬСЯ

II. Визначте, як будете діяти у випадку насильства:

○ Як я можу вийти з дому / квартири за потреби?

○ Як я можу викликати поліцію?

○ Як гарантувати безпеку дітям?

○ Якщо я піду, чи підуть діти зі мною?

○ Чи мої документи (паспорт, свідоцтва про народження дітей, картка фізичної особи-платника податків, документи про освіту), телефон і зарядний пристрій, гроші, ключі лежать так, що їх можна легко захопити із собою? Чи лежать вони в одному місці? Де вони лежать?

- Чи підготовлено комплект одягу, ліки, інші важливі речі (наприклад, улюблена іграшка для дитини) на випадок, якщо доведеться швидко залишити дім?
-
-

- Чи відкладено гроші на транспорт?
-
-

- У кого я можу залишити частину грошей, одяг, копії документів та інші необхідні речі?

№	Ім'я людини / назва закладу	Контактна інформація (точна адреса, телефон)
1		
2		

- Чи завжди маю при собі дрібні гроші й номери телефонів, кошти на телефонному рахунку?
-
-

- Кому із сусідів можна розповісти про ризик насильства й попросити викликати поліцію при підозрілому шумі?
-
-

- Де вдома можна переховатися під час сварки (подалі від небезпечних чи гострих предметів і „глухих кутів“)?
-
-

- Якщо кривдник більше не проживає зі мною, які дії треба вчинити, щоб подбати про безпеку свого будинку (замки, ключі, сигналізація і т.д.)
-
-

- Я можу зберігати цей План безпеки, не піддаючи небезпеці себе та/або моїх дітей тут:
-
-

Отже, для підвищення рівня безпеки у випадку насильства ви маєте:

1. Продумати заздалегідь свої дії і впевнитись, що готові до ситуації, наскільки це можливо.
2. Подумати, як убезпечити дітей.
3. Завчасно знайти місце, де можна переховатися в разі небезпеки.
4. Розказати про насильство чи про його загрозу тим, кому довіряєте (друзям, родичам).
5. У ситуації насильства звернутися за допомогою й підтримкою до відповідних служб.

ДЛЯ ЗАХИСТУ ВАШИХ ДІТЕЙ

○ Чи знають діти про ризик вчинення домашнього насильства?

○ Чи згодні сусіди у разі небезпеки залишитися з вашими дітьми на деякий час?

○ Чи знають діти, як дістатися до безпечного місця і в кого можна переховатися у випадку домашнього насильства (нижче вкажіть щонайменше три такі місця):

№	Ім'я людини / назва закладу	Контактна інформація (точна адреса, телефон)
1		
2		
3		
4		

○ Яке кодове слово, знак можна використовувати для дітей, друзів, родичів, сусідів для звернення за допомогою, або допомогти мені? Яке кодове слово або який знак можуть використовувати мої діти, друзі, родичі, сусіди, якщо виникне необхідність звернутися за допомогою для мене.

○ Чи знають діти, коли треба викликати поліцію і як це зробити?

У випадку насильства діти мають:

- дістатися до безпечного місця (до помешкання сусідів чи родичів, які живуть поруч);
- зателефонувати до поліції;
- зателефонувати особам, яким довіряють.

Консультант повідомив мені, що:

“ Я не несу відповідальності за агресивну поведінку кривдника, але можу вирішити, як захистити себе і своїх дітей.

“ Я заслуговую на краще, ніж це: я і мої діти мають право жити в безпеці.

“ Насильство є злочином, і я можу повідомити про це поліцію.

“ Існують заборонні / захисні приписи, і я знаю, як можна вимагати їх дотримання й застосування.

“ Існують безпечні місця, де я можу отримати допомогу:

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА З ПОСТРАЖДАЛОЮ ВІД НАСИЛЬСТВА ОСОБОЮ

Індивідуальна робота з постраждалою від насильства особою – це вид роботи, спрямований на відновлення морального, психічного й фізичного стану особи, її соціальних функцій і ролей, приведення поведінки у відповідність із загальноновизнаними правилами й нормами, адаптація до нового життя.

Мета індивідуальної роботи з постраждалою особою – це пошук ресурсів особистості в кожному конкретному випадку, завдяки яким особа:

- впорається з тривогою, хронічним стресом і депресією, буде відчувати себе в безпеці;
- навчиться усвідомлювати свої емоції й керувати ними, а також розпізнавати емоції інших людей;
- навчиться будувати партнерські стосунки у своїй родині й у найближчому соціальному оточенні;
- навчиться робити усвідомлений вибір, керуючись своїми системами цінностей;
- навчиться ставити мету й завдання і мотивувати себе на їх досягнення.

Основне завдання індивідуальної роботи – розширення горизонтів і підтримка постраждалої особи в засвоєнні позитивних і здорових способів мислення й поведінки¹¹.

Для реалізації цього плану необхідно:

1. Допомогти особі зрозуміти характер її психотравми й пояснити, як це впливає на її фізичне й психічне здоров'я.
2. Підвищити здатність особи говорити й думати про пережите насильство без зніяковілості й тривоги.
3. Зменшити інтенсивність поведінкового й емоційного дистресу.
4. Сприяти здоровому висловленню почуттів, які викликані насильством.
5. Виявити обставини, які супроводжують психотравми, і послабити їх вплив.
6. Сформувати позитивне ставлення особи до неї самої й до оточення.
7. Підтримати особу в її праві вибору змінювати чи розривати взаємини з оточенням.

Після індивідуальної роботи постраждалій особі може пропонуватися групова робота для зміцнення навичок ненасильницького спілкування й для впевненості в собі.

¹¹ Комплексна Програма корекційно-реабілітаційної роботи з дівчатами (14-18 років) та жінками, які пережили насильство або належать до групи ризику: інформаційно-методичні матеріали / Бондаровська В. М. та ін.; за заг. ред. Бондаровської В. М., Журавель Т. В., Пилипас Ю. В. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2014. – 528 с.

Індивідуальну роботу з постраждалою особою фахівець мобільної бригади проводить із розумінням, що:

- Особа має власні бажання, наміри, життєвий досвід, соціальні зв'язки, які необхідно враховувати під час роботи.
- Індивідуальна робота з особою передбачає **комплекс заходів** і застосовується як для відновлення соціальних функцій, змінення поведінки, так і для відновлення морального, психічного і фізичного стану.
- Постраждала особа **потребує допомоги**, адже не може змінити своє життя самостійно.
- Позитивний психічний і моральний стан особи, яка постраждала від насильства, визначає успіх роботи в цілому, тому зняття емоційного напруження й створення відчуття безпеки, захищеності сприяють швидшому відновленню нормального стану, поведінки, функцій;
- **Індивідуальна робота є тривалим процесом**, термін якого визначається станом людини, її спроможністю керувати своїм життям, а отже має бути різною при роботі з різними людьми. Така робота вимагає від особи бачення близьких, середніх і далеких перспектив співпраці з фахівцем мобільної бригади для усвідомлення своєї ролі у формуванні позитивної мотивації до змін, до вибору життєвого шляху на основі відновлених функцій, стану, зміни поведінки тощо.

Основні етапи індивідуальної роботи з постраждалою особою:

1. **Діагностичний.** Одержання даних про постраждалу від насильства особу (збір і аналіз інформації, ідентифікація проблеми особи й тих подій, які її викликали, діагностика особистості, умов, ситуації, уточнення правильності розуміння проблеми, оцінка ресурсів, складання плану взаємодії й ухвалення рішення про подальшу роботу).
2. **Проективний.** Визначення мети, завдань, стратегії роботи (спільно з особою й членами її сім'ї, із фахівцями, причетними до проблем клієнта). Моделювання засобів, методів, прийомів індивідуальної роботи, передбачення можливих труднощів.
3. **Практичний.** Серія цілеспрямованих дій, психотерапевтична й психокорекційна робота, спрямовані на:
  - відновлення контролю над власним життям;
  - подолання проблем і комплексів;
  - навчання навичкам позитивного (безконфліктного) спілкування;
  - навчання адекватному мисленню, ставленню до себе;
  - сприяння підвищенню самооцінки;
  - зняття відчуття провини;
  - зняття неспокою;
  - формування позитивної мотивації;
  - зняття емоційної блокади;

- пошук доступних і сприятливих можливостей і ресурсів, які допомагають у вирішенні проблеми.

4. **Завершальний.** Оцінка ситуації й стану клієнта, визначення подальших дій.

Важливо! В індивідуальній роботі з постраждалими дітьми першочерговим завданням фахівця мобільної бригади є проведення діагностичного обстеження постраждалої дитини для встановлення наявних порушень.

Серед факторів, що провокують насильство по відношенню до дітей, можуть бути алкоголізм, наркоманія, низький батьківський потенціал, відсутність навичок спілкування з дитиною тощо. Завдання індивідуальної роботи фахівця мобільної бригади по вирішенню цієї проблеми — мотивація батьків до зміни своєї поведінки по відношенню до дітей і готовність до співпраці зі спеціалістом.

Отже, індивідуальна робота з особами, постраждалими від насильства, і членами їхніх сімей – це робота, спрямована на поступове виведення людини з кризового стану, підвищення її самооцінки, активності, самостійності, розширення соціальних зв'язків.

Особистість часто не спроможна самотужки впоратися з проблемами через негативне соціальне оточення, дефіцит об'єктивної інформації та внаслідок недостатньої мотивації, неспроможності, неможливості, невміння вирішувати ситуацію оптимальним способом.

При індивідуальній роботі фахівець мобільної бригади знаходить шляхи розв'язання проблеми, створює терапевтичну взаємодію, яка мотивує постраждалих (а іноді й кривдників) вільно висловлювати свої почуття, ставити актуальні питання, обговорювати їх і знаходити нові рішення.

ГРУПОВА РОБОТА З ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД НАСИЛЬСТВА ОСОБАМИ

Основна **ідея групової корекційно-реабілітаційної роботи з особами, які постраждали**¹² від насильства, полягає в допомозі кожній учасниці групи стати самою собою, прийняти й полюбити себе. Групова робота спрямована на саморозвиток особистості, тобто на усвідомлення нею своєї індивідуальності, підвищення уявлень про власну значущість, формування мотивації до самовиховання й саморозвитку.

Метою групової роботи є формування у осіб, які постраждали від насильства, внутрішнього ресурсу (стану, умов) для гармонізації відносин із собою й іншими, через розвиток:

- самооцінки і впевненості в собі;
- вміння позитивно мислити й сприймати дійсність;
- комунікативних навичок (вміння спілкуватися, вміння відстоювати свою позицію, вміння казати «ні» тощо);
- вміння справлятися з власною агресією й реагувати на агресію інших людей;
- вміння прогнозувати своє майбутнє й розробляти план дій для його досягнення.

Завдання групової роботи:

- формування позитивного образу себе і свого майбутнього;
- формування творчого (креативного) ставлення до життя;
- формування й розвиток комунікативних знань і навичок поведінки в різних життєвих ситуаціях;
- розвиток вмінь і навичок емоційної саморегуляції в соціумі;
- формування доброзичливого середовища.

Групова робота складається з послідовних взаємопов'язаних кроків, які умовно можна розбити на **три етапи**: попередня підготовка, проведення власне занять і завершення роботи.

Етап попередньої підготовки передбачає відбір учасниць і формування оптимального складу групи; проведення з потенційними учасницями мотиваційних зустрічей.

Відбір учасниць для групової роботи відбувається на етапі завершення постраждалою особою індивідуальної програми. Психолог / психологиня, який / яка працює (працював/-ла) з особою індивідуально, робить підсумкові висновки про стан особи й про перспективи подальшої роботи: визначає доцільність її участі в

¹² Комплексна Програма корекційно-реабілітаційної роботи з дівчатами (14-18 років) та жінками, які пережили насильство або належать до групи ризику: інформаційно-методичні матеріали / Бондаровська В. М. та ін. ; за заг. ред. Бондаровської В. М., Журавель Т. В., Пилипас Ю. В. – К. : ТОВ «Видавничий дім «Калита», 2014. С. 150 – 200 с.

груповій роботі й завдання такої роботи, а також який склад групи буде для цієї особи найбільш корисним.

У деяких випадках особа виявляється не готовою до групової роботи, і їй пропонується продовжити індивідуальні заняття, а в деяких можна одразу запропонувати долучитися до групової роботи, якої буде достатньо для змін її поведінки. Буває що обидві форми роботи можуть застосовуватися паралельно: постраждала особа може відвідувати групу й продовжувати працювати з фахівцем індивідуально.

Перед залученням особи до групової роботи необхідно провести індивідуальні **мотиваційні зустрічі**, щоб визначити ступінь готовності особи до роботи в тренінговій групі й дати їй можливість усвідомлено вирішити, чи братиме вона участь у груповій роботі.

Під час бесіди відбувається:

- інформування особи про мету роботи, про заплановані теми, про можливості розвитку після участі в груповій роботі;
- допомога особі сформулювати індивідуальну позитивну мету роботи в конкретній групі.

Мотиваційна бесіда проводиться з кожною учасницею **виключно віч-на-віч** в окремому приміщенні. Бажано, щоб мотиваційна бесіда проводилася фахівцем / фахівчиною, який / яка пізніше буде вести групові заняття.

За результатами бесід формується група для подальшої роботи (або ухвалюється рішення долучити учасницю до групи, яка вже певний час працює).

До групи **рекомендовано** включати осіб:

- з різницею у віці не більше двох років;
- приблизно з однаковим інтелектуальним і фізичним розвитком;
- здатних до співпраці й групової роботи.

До групи **не рекомендовано** включати:

- близьких родичів (під час занять вони не зможуть відійти від звичних для себе сімейних ролей або/та не зможуть бути повністю відвертими);
- осіб, схильних до суїцидальних дій або занадто агресивних;
- осіб, які мають стійкий кримінальний досвід (**щоб не відбулося «обміну» з іншими учасниками групи**).

Далі розпочинається етап **проведення групових занять** за Комплексною програмою корекційно-реабілітаційної роботи з дівчатами (14-18 років) і жінками, які пережили насильство або належать до груп ризику¹³.

¹³ Програму можна завантажити за посиланням:

<https://usms.gov.ua/uploads/2018/12/2018-12-21/behaviour-change-program-for-girls-and-women-ufph.pdf>

Після досягнення позитивного результату починається етап **завершення роботи**:

- проведення заключної зустрічі групи;
- проведення заключного аналізу роботи з підсумковою оцінкою результатів;
- визначення шляхів організації подальшої взаємопідтримки членами групи *(наприклад, організація через деякий час (за місяць-півтора) «контрольної» зустрічі для обговорення підсумків роботи групи; організація групи взаємопідтримки; обговорення інших варіантів взаємопідтримки учасниць: можливо, у менших групах або навіть у парах).*

Практичний посібник

**Мобільна бригада соціально-психологічної допомоги
постраждалим від домашнього насильства: особливості
створення і забезпечення роботи**

Комп'ютерне верстання ФОП Клименко

Підписано до друку 01.04.2020

Формат 60x90/8. Папір 115 г. крейд.

Друк офсетний. Ум. друк. арк.

Тираж 500. Зам.№ 342

Видавець і виготівник

ФОП Клименко Ю.Я.

02125, м. Київ, вул. П.Запорожця, 4, кв 24

Тел. +38 (066) 260 76 86, +38 (098) 727 47 17

